

Vládní návrh

ZÁKON

ze dne 2019,

kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

Změna trestního zákoníku

Čl. I

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., zákona č. 181/2011 Sb., zákona č. 330/2011 Sb., zákona č. 357/2011 Sb., zákona č. 375/2011 Sb., zákona č. 420/2011 Sb., zákona č. 193/2012 Sb., zákona č. 360/2012 Sb., zákona č. 390/2012 Sb., zákona č. 399/2012 Sb., zákona č. 494/2012 Sb., zákona č. 105/2013 Sb., zákona č. 241/2013 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 259/2013 Sb., zákona č. 141/2014 Sb., zákona č. 86/2015 Sb., zákona č. 165/2015 Sb., zákona č. 377/2015 Sb., zákona č. 47/2016 Sb., zákona č. 150/2016 Sb., zákona č. 163/2016 Sb., zákona č. 188/2016 Sb., zákona č. 321/2016 Sb., zákona č. 323/2016 Sb., zákona č. 455/2016 Sb., zákona č. 55/2017 Sb., zákona č. 58/2017 Sb., zákona č. 204/2017 Sb., zákona č. 287/2018 Sb. a zákona č. .../2019 Sb., se mění takto:

1. V § 39 se na konci odstavce 7 doplňuje věta „Soud zejména zváží uložení peněžitého trestu (§ 67 až 69).“.
2. V § 65 odstavec 2 zní:
„(2) Jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu obecně prospěšných prací, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně tento trest ve stanovené době nevykonává, může soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každá i jen započatá hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den odnětí svobody.“.
3. V § 68 odst. 3 se za větu první vkládá věta „Dvojnásobek počtu denních sazeb nesmí však ani spolu s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody.“.

4. V § 68 odst. 5 větě druhé se slova „Nelze-li od pachatele podle jeho osobních a majetkových poměrů očekávat, že peněžitý trest ihned zaplatí, může“ nahrazují slovy „Se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele může soud“.

5. V § 68 se odstavec 7 zrušuje.

6. § 69 včetně nadpisu zní:

„§ 69

Výkon peněžitého trestu

(1) Zaplacené částky peněžitého trestu připadají státu.

(2) Jestliže pachatel nezaplatí peněžitý trest na výzvu soudu nebo do uplynutí doby, na kterou byl výkon trestu odložen anebo na kterou byly povoleny splátky, a pokud je zřejmé, že by vymáhání peněžitého trestu mohlo být zmařeno nebo by bylo bezvýsledné, přemění soud peněžitý trest nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodne zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě se počítá za dva dny odnětí svobody.

(3) Na pachatele, kterému byl uložen peněžitý trest za jiný trestný čin než zvláště závažný zločin, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.“

7. V § 105 odst. 1 písm. e) se slova „úmyslný trestný čin“ nahrazují slovy „zvláště závažný zločin“.

ČÁST DRUHÁ

Změna trestního řádu

Čl. II

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění zákona č. 57/1965 Sb., zákona č. 58/1969 Sb., zákona č. 149/1969 Sb., zákona č. 48/1973 Sb., zákona č. 29/1978 Sb., zákona č. 43/1980 Sb., zákona č. 159/1989 Sb., zákona č. 178/1990 Sb., zákona č. 303/1990 Sb., zákona č. 558/1991 Sb., zákona č. 25/1993 Sb., zákona č. 115/1993 Sb., zákona č. 292/1993 Sb., zákona č. 154/1994 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 214/1994 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 8/1995 Sb., zákona č. 152/1995 Sb., zákona č. 150/1997 Sb., zákona č. 209/1997 Sb., zákona č. 148/1998 Sb., zákona č. 166/1998 Sb., zákona č. 191/1999 Sb., zákona č. 29/2000 Sb., zákona č. 30/2000 Sb., zákona č. 227/2000 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 77/2001 Sb., zákona č. 144/2001 Sb., zákona č. 265/2001 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 424/2001 Sb., zákona č. 200/2002 Sb., zákona č. 226/2002 Sb., zákona č. 320/2002 Sb., zákona č. 218/2003 Sb., zákona č. 279/2003 Sb., zákona č. 237/2004 Sb., zákona č. 257/2004 Sb., zákona č. 283/2004 Sb., zákona č. 539/2004 Sb., zákona č. 587/2004 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 45/2005 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 239/2005 Sb., zákona č. 394/2005 Sb., zákona

č. 413/2005 Sb., zákona č. 79/2006 Sb., zákona č. 112/2006 Sb., zákona č. 113/2006 Sb., zákona č. 115/2006 Sb., zákona č. 165/2006 Sb., zákona č. 253/2006 Sb., zákona č. 321/2006 Sb., zákona č. 170/2007 Sb., zákona č. 179/2007 Sb., zákona č. 345/2007 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 90/2008 Sb., zákona č. 121/2008 Sb., zákona č. 129/2008 Sb., zákona č. 135/2008 Sb., zákona č. 177/2008 Sb., zákona č. 274/2008 Sb., zákona č. 301/2008 Sb., zákona č. 384/2008 Sb., zákona č. 457/2008 Sb., zákona č. 480/2008 Sb., zákona č. 7/2009 Sb., zákona č. 41/2009 Sb., zákona č. 52/2009 Sb., zákona č. 218/2009 Sb., zákona č. 272/2009 Sb., zákona č. 306/2009 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 163/2010 Sb., zákona č. 197/2010 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 219/2010 Sb., zákona č. 150/2011 Sb., zákona č. 181/2011 Sb., zákona č. 207/2011 Sb., zákona č. 330/2011 Sb., zákona č. 341/2011 Sb., zákona č. 348/2011 Sb., zákona č. 357/2011 Sb., zákona č. 459/2011 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 43/2012 Sb., zákona č. 193/2012 Sb., zákona č. 273/2012 Sb., zákona č. 390/2012 Sb., zákona č. 45/2013 Sb., zákona č. 105/2013 Sb., zákona č. 141/2014 Sb., zákona č. 77/2015 Sb., zákona č. 86/2015 Sb., zákona č. 150/2016 Sb., zákona č. 163/2016 Sb., zákona č. 243/2016 Sb., zákona č. 264/2016 Sb., zákona č. 298/2016 Sb., zákona č. 301/2016 Sb., zákona č. 455/2016 Sb., zákona č. 55/2017 Sb., zákona č. 56/2017 Sb., zákona č. 57/2017 Sb., zákona č. 58/2017 Sb., zákona č. 59/2017 Sb., zákona č. 183/2017 Sb., zákona č. 204/2017 Sb., zákona č. 178/2018 Sb., zákona č. 287/2018 Sb., zákona č. .../2019 Sb., zákona č. .../2019 Sb., zákona č. .../2019 Sb. a zákona č. .../2019 Sb., se mění takto:

1. V § 47 odst. 5 větě první se část věty za středníkem včetně středníku zrušuje.
2. V § 51a odst. 4 se věta poslední zrušuje.
3. V § 51a se doplňuje odstavec 7, který zní:
„(7) Náklady vzniklé přibráním zmocněnce poškozeného, který má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu, hradí stát.“
4. V § 73a odst. 4 písm. d) se slova „nebo výkonu náhradního trestu odnětí svobody za peněžitý trest“ zrušují.
5. V § 79e odst. 2 větě první se část věty za středníkem včetně středníku zrušuje.
6. V § 89 odst. 1 písm. d) se slova „poměrů pachatele“ nahrazují slovy „, rodinných, majetkových a jiných poměrů obviněného“.
7. V § 91 odst. 1 větě první se slova „dotázat se jej na jeho rodinné, majetkové a výdělkové poměry a předchozí tresty,“ zrušují.

8. V § 92 se za odstavec 1 vkládá nový odstavec 2, který zní:

„(2) Při výslechu je třeba se obviněného dotázat na jeho osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry tak, aby pro případ rozhodnutí o vině a trestu obviněného byly zjištěny skutečnosti v rozsahu nezbytném pro stanovení druhu trestu a jeho výměry. Dále je třeba dotázat se na předchozí tresty a na další trestní stíhání obviněného.“
Dosavadní odstavce 2 a 3 se označují jako odstavce 3 a 4.

9. V § 151 odst. 6 se slova „ustanoveného zmocněnce poškozeného“ nahrazují slovy „zvoleného nebo ustanoveného zmocněnce poškozeného, který má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu“.

10. V § 152 odst. 1 písm. d) se slova „a s výkonem trestu domácího vězení a“ nahrazují čárkou.

11. V § 152 odst. 1 se za písmeno d) vkládá nové písmeno e), které zní:

„e) náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a“.

Dosavadní písmeno e) se označuje jako písmeno f).

12. V § 152 odst. 3 a v § 156 se text „e)“ nahrazuje textem „f)“.

13. § 152a se zrušuje.

14. V nadpisu § 154 se slovo „poškozeného“ nahrazuje slovy „**spojených s účastí poškozeného v trestním řízení**“.

15. V § 154 se doplňuje odstavec 3, který zní:

„(3) Odsouzený je povinen nahradit státu náklady vzniklé přibráním zmocněnce poškozeného, který má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu, nebrání-li tomu povaha věci a okolnosti případu, zejména spoluzavinění poškozeného. Jde-li o nedbalostní trestný čin, soud z důvodů zvláštního zřetele hodných náhradu přiměřeně sníží; přitom vezme v úvahu zejména povahu trestného činu a osobní a majetkové poměry odsouzeného.“

16. V § 155 odst. 5 se slova „ustanovením zmocněnce poškozenému“ nahrazují slovy „přibráním zmocněnce poškozeného, který má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu,“.

17. V § 175a odst. 6 písm. f) se slova „a v případech stanovených trestním zákoníkem trestu náhradního“ zrušují.

18. V § 314 odstavec 5 zní:

„(5) Je-li trestním příkazem ukládán peněžitý trest, nesmí dvojnásobek počtu denních sazeb ani spolu s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat jeden rok.“.

19. V nadpisu § 340b se slova „v trest domácího vězení, v peněžitý trest nebo“ zrušují.

20. V § 340b odst. 1 větě první se slova „v trest domácího vězení, v peněžitý trest nebo“ zrušují.

21. V § 341 se slova „patnácti dnů, a upozorní ho, že jinak bude zaplacení vymáháno“ nahrazují slovy „jednoho měsíce, a upozorní ho, že jinak bude peněžitý trest vymáhán nebo přeměněn v trest odnětí svobody“.

22. § 342 zní:

„§ 342

(1) Na žádost odsouzeného může předseda senátu z důležitých důvodů povolit

a) odklad výkonu peněžitého trestu, a to na dobu nejvýše jednoho roku od uplynutí lhůty podle § 341, nebo

b) splácení peněžitého trestu v přiměřených měsíčních splátkách.

(2) Pominou-li důvody, pro které byl výkon peněžitého trestu odložen, nebo nedodrží-li odsouzený bez závažného důvodu splátky, předseda senátu povolení odkladu nebo splátek odvolá.“.

23. Za § 342 se vkládá nový § 342a, který zní:

„§ 342a

(1) Předseda senátu upustí od výkonu peněžitého trestu nebo jeho zbytku, jestliže

a) odsouzený se v důsledku okolností na jeho vůli nezávislých stal dlouhodobě neschopným peněžitý trest zaplatit, nebo

b) by výkonem peněžitého trestu byla vážně ohrožena výživa nebo výchova osoby, o jejíž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat.

(2) Proti rozhodnutí podle odstavce 1 je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.“.

24. V § 343 odst. 1 písm. a) a b) se slova „patnácti dnů“ nahrazují slovy „jednoho měsíce“.

25. V § 343 se za odstavec 1 vkládá nový odstavec 2, který zní:

„(2) Vymáhání peněžitého trestu předseda senátu nenařídí, postačují-li na jeho zaplacení prostředky z peněžitě záruky nebo je-li zřejmé, že by jeho vymáhání mohlo být zmařeno nebo by bylo bezvýsledné.“.

Dosavadní odstavce 2 a 3 se označují jako odstavce 3 a 4.

26. § 344 zní:

„§ 344

(1) O přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody rozhodne předseda senátu mimo veřejné zasedání; před rozhodnutím umožní odsouzenému, aby se k věci vyjádřil. Ve veřejném zasedání rozhodne tehdy, pokud o to odsouzený výslovně požádá.

(2) Odsouzený může odvrátit výkon trestu odnětí svobody, na který byl přeměněn peněžitý trest nebo jeho zbytek, tím, že peněžitý trest nebo jeho část zaplatí. Nebyl-li peněžitý trest zaplacen zcela nebo byla-li po přeměně peněžitého trestu zaplacena alespoň částka odpovídající jedné denní sazbě, rozhodne předseda senátu o tom, jakou část přeměněného trestu odnětí svobody je třeba vykonat.

(3) Proti rozhodnutí podle odstavců 1 a 2 je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.“

27. Za § 361 se vkládá nový § 361a, který včetně nadpisu zní:

„§ 361a

Správa placení nákladů státu z trestního řízení

Při správě placení pohledávek uvedených v § 152 odst. 1, § 153 odst. 1 a v § 154 odst. 3 se postupuje podle daňového řádu. Ke správě placení těchto pohledávek je příslušný soud, s výjimkou pohledávek podle § 152 odst. 1 písm. a) a d), u kterých je ke správě placení příslušná Vězeňská služba České republiky.“

Čl. III

Přechodné ustanovení

Při správě placení pohledávek uvedených v § 153 odst. 1 a v § 154 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se postupuje podle daňového řádu, pokud tyto pohledávky vznikly ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.

ČÁST TŘETÍ

Změna zákona o soudnictví ve věcech mládeže

Čl. IV

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění zákona č. 383/2005 Sb., zákona č. 253/2006 Sb., zákona č. 345/2007 Sb., zákona č. 129/2008 Sb., zákona č. 41/2009 Sb., zákona č. 181/2011 Sb., zákona č. 301/2011 Sb., zákona č. 357/2011 Sb., zákona č. 375/2011 Sb., zákona č. 459/2011 Sb., zákona č. 193/2012 Sb., zákona č. 390/2012 Sb., zákona č. 45/2013 Sb., zákona č. 77/2015 Sb., zákona č. 86/2015 Sb., zákona č. 150/2016 Sb., zákona č. 250/2016 Sb., zákona č. 55/2017 Sb., zákona č. 57/2017 Sb. a zákona č. .../2019 Sb., se mění takto:

1. V § 27 odstavec 4 zní:

„(4) Počet denních sazeb nesmí ani spolu s uloženým trestním opatřením odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby snížené podle § 31 odst. 1.“

2. V § 27 se za odstavec 4 vkládá nový odstavec 5, který zní:

„(5) Při přeměně peněžitého opatření v trestní opatření odnětí svobody se každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě počítá za jeden den odnětí svobody.“

Dosavadní odstavec 5 se označuje jako odstavec 6.

3. V § 30 se odstavce 5 a 6 zrušují.

4. § 63 včetně nadpisu zní:

„§ 63

Trestní příkaz a dohoda o vině a trestu

(1) V řízení ve věci mladistvého, který nedovršil osmnáct let věku, nelze vydat trestní příkaz ani sjednat dohodu o vině a trestu.

(2) Je-li trestním příkazem ukládáno peněžité opatření, nesmí počet denních sazeb ani spolu s uloženým trestním opatřením odnětí svobody přesahovat jeden rok.“

5. V § 73 se doplňuje odstavec 3, který zní:

„(3) Ustanovení § 63 odst. 2 se užije obdobně i v řízení podle odstavce 1.“

6. V § 88a odstavec 4 zní:

„(4) Rozhodnutím ukládajícím mladistvému sankci spojenou se zbavením osobní svobody, které lze při splnění podmínek stanovených zákonem o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních zaslat jinému členskému státu k uznání a výkonu postupem podle části páté hlavy VIII dílu 2 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, je pravomocné rozhodnutí soudu, kterým

a) bylo uloženo trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody nebo bylo rozhodnuto o výkonu jeho zbytku, včetně případů, kdy bylo rozhodnuto o výkonu podmíněně odloženého trestního opatření odnětí svobody,

b) bylo na trestní opatření odnětí svobody přeměněno nevykonané trestní opatření domácího vězení, peněžité trestní opatření nebo trestní opatření obecně prospěšných prací, nebo

c) byla uložena zabezpečovací detence, ústavní ochranné léčení nebo ochranná výchova.“

CELEX: 32008F0909

ČÁST ČTVRTÁ

Změna zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Čl. V

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění zákona č. 77/2015 Sb., zákona č. 86/2015 Sb., zákona č. 55/2017 Sb., zákona č. 57/2017 Sb., zákona č. 178/2018 Sb., zákona č. 287/2018 Sb., zákona č. .../2019 Sb. a zákona č. .../2019 Sb., se mění takto:

1. V § 8 odstavce 3 až 5 znějí:

„(3) Styk s cizozemskými orgány se uskutečňuje zpravidla písemně.

(4) Pokud justiční orgán nebo ústřední orgán požádá o mezinárodní justiční spolupráci v cizím státu telefonem, faxem, elektronicky, prostřednictvím mezinárodní policejní spolupráce, osobně nebo jiným způsobem, zašle následně cizozemskému orgánu originál žádosti zpravidla v listinné podobě; to neplatí, byla-li žádost zaslána písemně způsobem umožňujícím ověřit její hodnověrnost nebo sdělí-li výslovně cizozemský orgán, že zaslání originálu žádosti nepožaduje. V případě pochybností o hodnověrnosti žádosti nebo z jiného důležitého důvodu zašle na žádost cizozemského orgánu justiční orgán nebo ústřední orgán žádost také jiným požadovaným způsobem.

(5) Nejsou-li pochybnosti o hodnověrnosti žádosti, justiční orgán nebo ústřední orgán může zahájit provádění úkonu mezinárodní justiční spolupráce na základě žádosti cizozemského orgánu učiněné telefonem, faxem, elektronicky, prostřednictvím mezinárodní policejní spolupráce, osobně zástupcem cizozemského orgánu nebo jiným způsobem. Má-li justiční orgán nebo ústřední orgán pochybnosti o hodnověrnosti žádosti nebo považuje-li to z jiného důležitého důvodu za potřebné, vyžádá si od cizozemského orgánu dodatečné doručení žádosti, a to způsobem a ve lhůtě, které stanoví.“

2. V § 9 se odstavec 2 zrušuje.

Dosavadní odstavce 3 až 6 se označují jako odstavce 2 až 5.

3. V § 9 odst. 4 se číslo „4“ nahrazuje číslem „3“.

4. Za § 11 se vkládají nové § 11a a 11b, které včetně nadpisu znějí:

„Sdílení majetku

§ 11a

(1) Česká republika může s cizím státem uzavřít dohodu o sdílení majetku, který byl získán výkonem uložené trestní sankce v trestním řízení vedeném v České republice, pokud je zaručena vzájemnost a stát, s nímž je dohoda sjednávána, poskytl České republice pro dané trestní řízení významnou justiční spolupráci, která přispěla k dosažení jeho účelu.

(2) Pokud byl majetek získán výkonem trestní sankce, která spadá do působnosti zákona upravujícího použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení, lze uzavřít dohodu pouze ohledně peněžních prostředků získaných z takové trestní sankce, které byly odvedeny do státního rozpočtu.

(3) K uzavření dohody podle odstavce 1 je příslušné Ministerstvo financí. Návrh na uzavření takové dohody může Ministerstvu financí podat soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni, nebo ministerstvo. Soud nebo ministerstvo poskytne Ministerstvu financí potřebnou součinnost pro účely uzavření dohody.

(4) Při uzavírání dohody podle odstavce 1 se přihlédne zejména k povaze trestného činu, povaze majetku a místu, kde se majetek nachází, rozsahu a významu spolupráce poskytnuté cizím státem pro účely trestního řízení vedeného v České republice, zárukám vzájemnosti, mezinárodním souvislostem a vztahům České republiky s konkrétním cizím státem.

(5) Sdílený majetek předává do cizího státu organizační složka státu, které podle zákona o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích přísluší hospodaření s majetkem České republiky.

§ 11b

(1) Česká republika může s cizím státem uzavřít dohodu o sdílení majetku, který byl získán výkonem uložené trestní sankce v trestním řízení vedeném v tomto cizím státě.

(2) K uzavření dohody podle odstavce 1 je příslušné Ministerstvo financí. Návrh na uzavření takové dohody může Ministerstvu financí podat justiční orgán, který poskytl cizozemskému orgánu justiční spolupráci, nebo ministerstvo. Justiční orgán nebo ministerstvo poskytne Ministerstvu financí na jeho žádost potřebnou součinnost pro účely uzavření dohody.

(3) Sdílený majetek převezme z cizího státu organizační složka státu, které podle zákona o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích přísluší hospodaření s majetkem České republiky.“

5. V § 140 odst. 1 větě první se slova „uložil trest nebo ochranné opatření, na jehož základě majetek propadl nebo byl zabrán“ nahrazují slovy „ve věci rozhodl v prvním stupni“.

6. V § 146 odst. 3 větě poslední se text „, § 7 odst. 2 a § 9 odst. 2“ nahrazuje textem „a § 7 odst. 2“.

7. V § 268 odstavec 7 zní:

„(7) V případě, že jiný členský stát v osvědčení připouští možnost přeměnit nevykonaný peněžitý trest v trest odnětí svobody, samosoudce stanoví počet denních sazeb tak, aby dvojnásobek počtu denních sazeb nebo v případě mladistvých počet denních sazeb odpovídal výši trestu odnětí svobody, která je v osvědčení tímto státem uvedena; stanovený počet denních sazeb nesmí přesahovat nejvyšší počet denních sazeb uvedený v trestním zákoně.“

CELEX:32005F0214

8. V § 271 odst. 1 písmeno d) zní:

„d) nařízení trestu odnětí svobody, ve který byl peněžitý trest přeměněn.“

CELEX:32005F0214

9. V § 314 odst. 1 písm. a) se slova „o výkonu náhradního trestu odnětí svobody za nevykonaný trest domácího vězení nebo peněžitý trest, nebo kterým byl na nepodmíněný trest odnětí svobody přeměněn trest obecně prospěšných prací“ nahrazují slovy „nebo o přeměně nevykonaného trestu domácího vězení, peněžitého trestu nebo trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody“.

CELEX:32008F0909

ČÁST PÁTÁ

Změna zákona o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení

Čl. VI

Zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 178/2018 Sb., se mění takto:

1. V § 4 odst. 2 úvodní části ustanovení se slova „V případě uvedeném v odstavci 1“ nahrazují slovy „Je-li peněžitý trest majetkovou trestní sankcí podle tohoto zákona,“.
2. V § 4 odst. 2 písmeno c) zní:
„c) přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody,“.
3. V § 4 odst. 2 se písmeno d) zrušuje.
Dosavadní písmena e) až g) se označují jako písmena d) až f).

ČÁST ŠESTÁ

ÚČINNOST

Čl. VII

Tento zákon nabývá účinnosti prvním dnem druhého kalendářního měsíce následujícího po jeho vyhlášení.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

Obecná část

Hodnocení dopadů regulace (RIA)

Hodnocení dopadů regulace nebylo u tohoto návrhu zákona prováděno v souladu s Plánem legislativních prací vlády na zbývajících částech roku 2018.

Zhodnocení platného právního stavu, odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy a vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy v jejím celku

Přijetím nového trestního zákoníku došlo v právní úpravě trestních sankcí k výrazným změnám, přičemž zákonodárce předpokládal, že se tyto změny projeví pozitivním směrem v uplatňované sankční politice, a to především snížením ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody a snížením počtu vězněných osob.

U trestných činů, u kterých to jejich povaha umožňuje, by měly být zásadně ukládány jiné tresty než trest odnětí svobody, ledaže by s přihlédnutím k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele, jeho dosavadnímu způsobu života a možnostem nápravy uložení alternativního trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.

Bohužel jak praxe ukazuje, toto očekávání se nenaplnilo a jak je demonstrováno v následujících částech důvodové zprávy, trest odnětí svobody (ať už ve své nepodmíněné formě, tak jako trest, jehož výkon je podmíněně odložen) je v soudní praxi ukládán ve většině případů. Naopak peněžitý trest, který může být pokládán za vhodný trest u řady trestných činů nižší společenské škodlivosti, je ukládán v nedostatečném množství a není tak využito potenciálu, který tento druh trestu skýtá. Peněžitý trest tvoří v zásadě jen nevýznamný podíl na trestech ukládaných pachatelům trestných činů a není ani nejvýznamnější alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, kdy tuto pozici zaujímá zejména podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody.

Problematiku nízkého ukládání peněžitých trestů lze považovat za dlouhodobé a významné téma na poli českého trestního práva. V podstatě od roku 1994 do roku 2005 bylo možné pozorovat zásadně neustálé snižování počtu uložených peněžitých trestů. Po krátkém období růstu počet peněžitých trestů od roku 2010 opět klesal, a to až do roku 2013, kdy byl na historicky nejnižší hodnotě 3,2 %. Díky dílčím legislativním změnám a díky zejména nelegislativním opatřením sice došlo k určitému pozitivnímu posunu v aplikační praxi (podíl 14,6 % na počtu odsouzených v roce 2017), nicméně i tak nedosahuje Česká republika, pokud jde o počet uložených peněžitých trestů, úroveň obvyklé v jiných státech (v Německu 80 %, v Maďarsku téměř 50 %, ve Francii a Švýcarsku přibližně 30 %).

Cílem předkládaného návrhu zákona je na základě vyhodnocení poznatků praxe přijmout taková legislativní opatření, která zvýší počet ukládaných peněžitých trestů, a to ať již jako trestů samostatných či ukládaných vedle jiného trestu. Za hlavní cíl návrhu tudíž nelze považovat snahu o snížení počtu vězeňské populace, nýbrž nastavení takových zákonných podmínek, aby v praxi byly ukládány tresty takového druhu a takové výše, které budou odpovídat okolnostem případu a osobě pachatele a které tak zajistí nápravu pachatele a účinnou ochranu společnosti. Navrhované změny by tak měly vést k vhodnější volbě trestů ukládaných za trestné činy a tím k vyšší efektivitě trestního řízení, resp. k vyšší efektivitě ukládaných sankcí (pokud jde o volbu druhu a výše sankce a její působení na pachatele).

Za tímto účelem jsou navrhovány změny jak hmotněprávních podmínek ukládání tohoto trestu a důsledků jeho nevykonání, tak změny právní úpravy jeho výkonu. Za hlavní změny, které se navrhuje v oblasti trestního práva hmotného, lze považovat zrušení institutu náhradního trestu odnětí svobody a jeho nahrazení přeměnou nezaplaceného peněžitého trestu v trest odnětí svobody podle zákonem stanoveného přepočtu, zrušení možnosti přeměny peněžitého trestu v jiné alternativní tresty a změny v oblasti zaházení při odsouzení k tomuto trestu. V oblasti trestního práva procesního je třeba zmínit zejména prodloužení lhůt pro placení peněžitého trestu.

Peněžitý trest představuje základní majetkovou sankci, která postihuje majetek pachatele. Tento druh trestu však není určen výlučně k postihu pachatelů, kteří si opatřili trestnou činností neoprávněný majetkový prospěch nebo spáchali trestnou činnost se zjištěným úmyslem (např. krádež podle § 205 tr. zák., loupež podle § 173 tr. zák., zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 tr. zák. a jiné), ale slouží jako alternativní trest i v případě odsouzení pro trestné činy, které byly motivovány negativním vztahem k ochraně a nedotknutelnosti cizího majetku (např. výtržnictví podle § 358 tr. zák., poškození cizí věci podle § 228 tr. zák.) či může sloužit i k postihu za trestné činy nemajetkové povahy (např. ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 tr. zák.). Může tak vhodně a účinně nahradit zejména krátkodobé tresty odnětí svobody, nicméně citelné peněžitě tresty mohou pomoci i v boji se závažnou ekonomickou kriminalitou, neboť jde o jeden z velice efektivních nástrojů trestní politiky.

Účinnost peněžitého trestu bývá odvozována od skutečnosti, že ve společnosti s převládajícím konzumním myšlením je jako újma pocíťováno zřeknutí se spotřeby a s tím spojené omezení životního standardu. Za pozitivum pak je (obdobně jako u jiných alternativních trestů) považováno to, že odsouzený není vytržen ze svého sociálního prostředí, nedochází k zprerhání jeho rodinných vazeb nebo že nenastávají problémy se znovuzačlenováním do společnosti, ke kterým dochází v případě dlouhodobých trestů odnětí svobody. Předností peněžitého trestu je i to, že je možné rozložit jeho výkon na delší časové období a že se vztahuje i na majetek, který pachatel získá až po odsouzení.

Pro ukládání peněžitých trestů platí základní zásady obsažené v § 39 tr. zák. Soud je v případě stanovení druhu trestu a jeho výměry povinen obligatorně přihlédnout nejen k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy (§ 39 odst. 1 tr. zák.), ale i k tomu, zda pachatel získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Pokud pachatel získal trestným činem nebo se snažil trestným činem získat majetkový prospěch a pokud to nevyklučují majetkové nebo osobní poměry pachatele, je soud povinen uložit mu některý z trestů, který ho postihne na majetku (viz § 39 odst. 7 tr. zák.).

Peněžitý trest lze jako trestní opatření uložit i mladistvému, je-li výdělečně činný nebo to umožňují jeho majetkové poměry [§ 28 a § 29 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen „ZSVM“)], přičemž u mladistvých se umožňuje i podmíněný odklad jeho výkonu.

Peněžitý trest je univerzálním trestem pro právnické osoby (§ 18 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim).

Peněžitý trest může být uložen samostatně jako trest hlavní i jako trest vedlejší, tj. i vedle jiného druhu trestu. Jako samostatný trest může být uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

V praxi však ještě v nedávné minulosti byl podíl uloženého peněžitého trestu na celkovém počtu uložených trestů [zejména ve vztahu k počtu podmíněných odsouzení k trestu odnětí svobody (dále též jen „PO trest“) nebo ve vztahu k nepodmíněným trestům odnětí svobody (dále též jen „NEPO trest“)] téměř zanedbatelný, jak lze demonstrovat na následujících statistických datech:

Přehled o počtu odsouzených osob a o uložených trestech¹

Rok	Počet všech odsouzených osob	NEPO trest	PO trest	obecně prospěšné práce	peněžitý trest	domácí vězení
2014	72 825	9 568 13,1 %	50 203 68,9 %	7 962 10,9 %	2 569 3,5 %	159 0,2 %
2015	65 569	9 531 14,5 %	43 802 66,8 %	7 702 11,7 %	2 343 3,6 %	130 0,2 %
2016	61 423	9 485 15,4 %	39 251 63,9 %	7 143 11,6 %	3 192 5,2 %	106 0,2 %
2017	55 705	8 420 15,1 %	33 379 59,9 %	5 982 10,7 %	5 647 10,1 %	94 0,2 %

Jak je vidět z uvedeného přehledu, peněžitý trest dlouhodobě není příliš ukládán, a to navzdory ustanovení § 55 odst. 2 tr. zák. a zejména § 39 odst. 7 tr. zák.

V prvním z uvedených ustanovení je zakotvena subsidiarita nepodmíněného trestu odnětí svobody u typově méně závažnější kriminality, kdy za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Před uložením nepodmíněného trestu odnětí svobody by tedy měla být u této skupiny trestných činů provedena úvaha, zda je vyloučeno uložit jiný druh trestu, který by nebyl spojen s bezprostředním odnětím svobody.

Zároveň jedna z obecných zásad pro ukládání trestů, která je obsažena v § 39 odst. 7 tr. zák., stanoví povinnost soudu uložit pachateli některý z trestů, který ho postihne na majetku (§ 66 až 72 tr. zák.), a to jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu, pokud získal nebo se snažil získat trestným činem majetkový prospěch, ledaže to vylučují jeho majetkové nebo osobní poměry, tj. pokud není zřejmé, že s ohledem na osobní poměry pachatele by takový trest byl nevykonatelný, nebo by zásadním způsobem postihl i další osoby.

To, že možnosti uložit peněžitý trest není využíváno ve větší míře, je dlouhodobě negativně vnímáno, stejně tak jako skutečnost, že soudní praxe při ukládání peněžitých trestů je nevyrovnaná a jsou dány výrazné rozdíly v počtech uložených peněžitých trestů u jednotlivých soudů (k tomu např. materiál Nejvyššího soudu „Zhodnocení praxe soudů

¹Jako hlavní sankce

v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011² nebo souhrnná výzkumná zpráva Institutu pro kriminologii a sociální prevenci z projektu „Ověřování účinnosti trestní politiky ve vazbě na trendy vývoje, počtu a struktury vězeňské populace“³).

Jako důvody, pro které nejsou ukládány peněžitě tresty ve větší míře, bývají uváděny⁴:

- a) komplikované přeměny peněžitě trestu na alternativní tresty před přeměnou na nepodmíněný trest odnětí svobody;
- b) nutnost počítat výměru peněžitě trestu prostřednictvím denních sazeb;
- c) nedostatečně zjištěné majetkové poměry pachatele, nízká míra navrhování tohoto druhu trestu ze strany státních zástupců;
- d) peněžitý trest se neukládá z důvodu upřednostnění majetkového nároku poškozeného;
- e) u řady pachatelů uložení peněžitě trestu neumožňují jejich aktuální majetkové poměry;
- f) náročná porozsudková agenda spojená s vymáháním peněžitě trestu.

Ministerstvo spravedlnosti na tato zjištění reagovalo a v nedávné minulosti prosadilo některé změny, které měly přispět ke zvýšení počtu ukládaných peněžitých trestů:

- a) Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 86/2015 Sb., účinnou od 1. 7. 2015, byla zavedena možnost zajistit určenou část majetku obviněného pro účel výkonu peněžitě trestu, přičemž bylo-li nařízeno vymáhání peněžitě trestu, jehož výkon je zajištěn na majetku odsouzeného, na jeho úhradu se přednostně užije zajištěný majetek. Předchozí právní úprava neumožňovala zajistit majetek obviněného pro účely zajištění výkonu peněžitě trestu, i když bylo zřejmé, že v konečné fázi trestního řízení, kdy je peněžitý trest vymáhán, je poměrně malá šance, že dojde k jeho úspěšnému vymožení, neboť obviněný měl dostatek času na to, aby svůj majetek převedl na jiné osoby nebo jej schoval, spotřeboval či jinak zmařil úspěšné vymožení tohoto trestu. Uvedená změna právní úpravy umožnila zajistit majetek obviněného již v průběhu trestního řízení pro účely výkonu peněžitě trestu, což by mělo zlepšit vymahatelnost tohoto trestu a zefektivnit jeho výkon. Je třeba uvést, že podle předchozí právní úpravy bylo možné zajistit majetek pro účely trestu propadnutí majetku i pro účely trestu propadnutí věci, takže peněžitý trest byl jediným majetkovým trestem, pro jehož účely takové zajištění možné nebylo.
- b) Pod č. 55/2017 Sb. byl publikován zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Tento zákon

²Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012, uveřejněné pod č. 9/2014. Sb. rozh. tr., publ. rovněž v Miroslav Scheinost a kol.: Sankční politika pohledem praxe, IKSP, Praha 2014 dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/419.pdf>, str. 153

³Institut pro kriminologii a sociální prevenci: Souhrnná výzkumná zpráva z projektu „Ověřování účinnosti trestní politiky ve vazbě na trendy vývoje, počtu a struktury vězeňské populace“, dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/VF20152016043svz.pdf>

⁴viz např. Miroslav Scheinost a kol.: Sankční politika pohledem praxe, IKSP, Praha 2014 dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/419.pdf>, Institut pro kriminologii a sociální prevenci: Souhrnná výzkumná zpráva z projektu „Ověřování účinnosti trestní politiky ve vazbě na trendy vývoje, počtu a struktury vězeňské populace“, dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/VF20152016043svz.pdf> nebo dříve Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M.: Systém českého trestního práva. Část třetí: Tresty a ochranná opatření. Praha: Novatrix, 2009. str. 144

ve vztahu k předmětu úpravy navrhovaného zákona mj. rozšířil využitelnost institutu prohlášení o majetku dříve obsaženého v zákoně č. 279/2003 Sb. tak, že tento institut může být po nabytí účinnosti zmiňované novely použit obecně pro všechny účely zjištění majetku osoby, jejíž majetek má být zajištěn, nebo ke zjištění majetkových poměrů obviněného, je-li toho třeba pro účely trestního řízení. Rozšířila se rovněž i možnost zjišťovat majetkové poměry obviněného v přípravném řízení.

- c) Pod č. 59/2017 Sb. byl publikován zákon o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů, který s účinností od 1. 1. 2018 umožňuje využít majetek, který byl odčerpán na základě majetkových sankcí uložených v trestním řízení pro uspokojování majetkových nároků poškozených. Peněžní prostředky získané z uložených majetkových sankcí v trestním řízení jsou soustředěny na zvláštním účtu Ministerstva spravedlnosti a na základě žádosti jsou přerozdělovány mezi poškozené. Současně bylo zrušeno ustanovení, jež stanoví, že peněžité trest smí být vymáhán jen tehdy, pokud tím nedojde k zmaření uspokojení majetkových nároků poškozeného, které bylo částí praxe pokládáno za překážku pro ukládání peněžitého trestu – toto ustanovení bylo zrušeno vzhledem k tomu, že podle úpravy obsažené v zákoně č. 59/2017 Sb. jsou peněžní prostředky získané výkonem peněžitého trestu použity k uspokojení majetkových nároků poškozených, a tak se toto ustanovení stalo nadbytečným.

Rovněž i Nejvyšší soud a Nejvyšší státní zastupitelství v posledních letech vyvíjely aktivitu vedoucí k častějšímu ukládání peněžitých trestů. V roce 2016 provedl Nejvyšší soud analýzu rozsudků soudů, ve kterých byly uloženy peněžité tresty⁵, na tyto aktivity pak navázalo Nejvyšší státní zastupitelství a Nejvyšší soud v první polovině roku 2017, kdy byly uspořádány odborné semináře pro soudce, státní zástupce a policisty k této problematice. Cílem těchto seminářů bylo zjistit příčiny malého využívání peněžitého trestu v soudní praxi a případné nedostatky v zákonné úpravě a její aplikaci⁶. Jak je pak uvedeno ve Zprávě o činnosti státního zastupitelství za rok 2017, „*situace v oblasti navrhování a ukládání peněžitých trestů se v roce 2017 na základě provedených opatření výrazně zlepšila. Na popud NSZ a NS se konaly čtyři semináře společné pro soudce, státní zástupce i policejní orgány specializované na tuto problematiku. Navýšení počtu pravomocně uložených peněžitých trestů v roce 2017 je podstatné a svědčí jednak o tom, že přijatá opatření přinášejí své výsledky, jednak o tom, že dochází ke změně v myšlení státních zástupců a soudců při navrhování a ukládání peněžitých trestů, což je nejdůležitější.*“... „*Navrhování a ukládání peněžitých trestů je již několik let věnována zvýšená pozornost, a to jak v metodické činnosti [srov. v této souvislosti metodický materiál NSZ vydaný pod sp. zn. 1 SL 134/2017 „Postup státního zástupce v trestním řízení ve vztahu k peněžitému trestu“], tak při samotném rozhodování v konkrétních trestních věcech. Lze konstatovat, že se podařilo výrazně zvýšit počty uložených peněžitých trestů. ... Již v přípravném řízení jsou opatřovány podklady pro zjištění majetkových poměrů obviněných, což státním zástupcům umožňuje navrhnout peněžité tresty v adekvátní výměře; těmto návrhům soudy zpravidla vyhovují. V případech, kdy soudy v rozporu s návrhy státních zástupců peněžité trest neuložily, podávali státní zástupci pravidelně odvolání. Pokud soud druhého stupně v některých případech nevyhověl, nesdílel názor státního zástupce, že by měl být takový druh trestu uložen, tak odvolání státního zástupce zamítl jako nedůvodné. Možnosti ukládání peněžitých trestů jsou limitovány skladbou trestné činnosti i osobami obviněných. U majetkových trestných činů je zohledňován zájem poškozených; preferuje se uložení povinnosti nahradit škodu, popř. nemajetkovou újmu,*

⁵<http://www.nsz.cz/index.php/cs/aktuality/1794-nsz-a-nejvyi-soud-chtji-zlepit-praxi-ukladani-penitich-trest>

⁶<http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/2021-nejvyi-soud-a-nsz-prosazuji-vti-vyuivani-penitich-trest-i-odklon-v-trestnim-izeni>

nebo vydat bezdůvodné obohacení (§ 39 odst. 3 trestního zákoníku).“ Tamtéž je rovněž zdůrazněno, že „pro rozhodovací činnost soudů je nutné již v přípravném řízení opatřit řádné a dostatečné podklady (včetně případného zajištění výkonu budoucího peněžitého trestu), čemuž je potřeba přizpůsobit vzájemnou spolupráci mezi policejními orgány a státními zástupci. ... NSZ dále v této oblasti zpracovalo metodický materiál, který se zaměřuje na činnost státního zástupce v přípravném řízení, zejména zjišťování majetkových poměrů pachatele, jakož i přípravu státního zástupce na hlavní líčení, závěrečný návrh a podání opravného prostředku.“⁷

Tento pozitivní posun v aplikační praxi lze demonstrovat následujícími statistickými údaji:

Rok	Odsouze no celkem osob	Všechny peněžitě tresty	
		Počet	Podíl na počtu odsouzených v %
2014	72 825	3 798	5,22
2015	65 569	3 629	5,53
2016	61 423	4 946	8,05
2017	55 705	8 128	14,59

Rok	Odsouze no celkem osob	Peněžitý trest – samostatný trest ⁸		Peněžitý trest jako hlavní sankce ⁹	
		Počet	Podíl na počtu odsouzených v %	Počet	Podíl na počtu odsouzených v %
2014	72 825	610	0,84	2 569	3,53
2015	65 569	605	0,92	2 343	3,57
2016	61 423	806	1,31	3 192	5,20
2017	55 705	1 759	3,16	5 647	10,14

Navzdory uvedenému pozitivnímu trendu lze konstatovat, že v počtu uložených peněžitých trestů stále nedosahuje Česká republika úroveň obvyklé v jiných státech. Uvádí se tak např., že v Německu je tento druh trest ukládán u více než 80 % odsouzených, ve Finsku více než 50 %, v Maďarsku téměř 50 %, ve Francii a Švýcarsku přibližně 30 % a v Polsku zhruba 20 %¹⁰.

Pokud není peněžitý trest ukládán jako trest samostatný, je nejčastěji ukládán ve spojení s trestem zákazu činnosti spočívajícím v zákazu řízení motorových vozidel (peněžitý trest je

⁷http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Zpravy_o_cinnosti/2017/Zprava_o_cinnosti_za_rok_2017.pdf, str. 14, 51 a 91

⁸ započteny jsou pouze tresty, kdy byl peněžitý trest uložen jako hlavní sankce a žádný další trest nebyl uložen

⁹ započteny jsou pouze tresty, kdy byl peněžitý trest uložen jako hlavní sankce (tedy nebyly uloženy například tresty odnětí svobody)

¹⁰Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M.: Systém českého trestního práva. Část třetí: Tresty a ochranná opatření. Praha: Novatrix, 2009. str. 137

ukládán nejčastěji při odsouzení za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 tr. zák.), popř. s podmíněným odsouzením k trestu odnětí svobody.

Rok	2014	2015	2016	2017
NEPO	30	43	49	56
podmíněné odsouzení	1011	1034	1391	1912
obecně prospěšné práce	85	97	170	231
domácí vězení	1	1	5	8
zákaz činnosti	80	58	68	92
zákaz řízení motorových vozidel	2629	2535	3457	5085
zákaz vstupu	10	4	22	33
propadnutí věci	147	127	197	348
vyhoštění	3	7	10	18

V rámci zmiňovaných společných seminářů pro soudce, státní zástupce a policejní orgány byly ze strany jednotlivých účastníků diskutovány zejména následující problémy:

- a) nastavení parametrů pro uložení peněžitého trestu a stanovení jeho výše,
- b) zajištění podkladů pro stanovení výše peněžitého trestu,
- c) nedostatečná efektivita a náročnost vymáhání peněžitého trestu,
- d) nevhodnost přeměn peněžitého trestu na jiné alternativní tresty a
- e) délka lhůt k povolení splácení peněžitého trestu.

Ad a) Jak bylo opakovaně již zdůrazněno, u trestných činů se zjištěným motivem má soud zásadně uložit některý z majetkových trestů. Je evidentní, že ne vždy se tak v praxi děje. U majetkových trestných činů by se mělo uvažovat primárně o peněžitém trestu (v této souvislosti lze poznamenat, že např. Nizozemsko má přímo zákonem stanovenou preferenci ukládání peněžitých trestů i před trestem odnětí svobody), což se navrhuje zakotvit v rámci obecných zásad pro ukládání trestů. Peněžitý trest by měly být napříště vždy zvažovány v případech majetkové a hospodářské kriminality, u nichž je pravidlem, že pachatel jedná ze zjištěných pohnutek. U závažné zejména majetkové a hospodářské trestné činnosti by měl být peněžitý trest ukládán jako trest vedlejší vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody. Peněžitý trest jako trest hlavní spolu s dalšími vedlejšími tresty (např. zákazem činnosti nebo zákazem vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce) je vhodný rovněž u méně závažné trestné činnosti – zejména trestných činů v dopravě (např. ublížení na zdraví z nedbalosti), tak i u úmyslných trestných činů (např. ohrožení pod vlivem návykové látky, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání). Důraz by měl být kladen na samostatné ukládání peněžitého trestu v případech, kdy je skutečnou alternativou k trestu odnětí svobody, zvláště za méně závažné trestné činy osob dosud netrestaných, kdy podmíněný trest není často jako skutečný trest vnímán. Je samozřejmé, že k realizaci této zásady musí přistoupit i další změny, které budou směřovat k tomu, aby měl soud přehled o majetkových poměrech obviněného, pokud možno již z přípravného řízení (viz níže).

Co se týče stanovování výše peněžitého trestu v konkrétních případech, nový trestní zákoník modifikoval i v tomto směru právní úpravu peněžitého trestu. Při ukládání peněžitého trestu se podle trestního zákoníku určí počet denních sazeb, které zohledňují povahu a závažnost

trestného činu (hledisko formální rovnosti), a jejich výše, která je určena po zhodnocení osobních a majetkových poměrů pachatele (hledisko materiální rovnosti). Výhodou stanovení peněžitého trestu formou denních sazeb je zejména jeho transparentnost a větší individualizace tohoto trestu, kdy mají být zohledněny rozdílné majetkové poměry pachatelů a ukládány přiměřené tresty. Systém denních sazeb neznamená, že peněžité tresty budou postupně spláceny v jednotlivých denních sazbách, jedná se pouze o odlišný způsob při stanovení jeho výměry, nejde o stanovení „splátkového kalendáře“. Systém denních sazeb a větší rozsah v ukládaných částkách umožňuje lepší individualizaci trestu a umožňuje větší rozpětí a variabilitu při ukládání tohoto druhu trestu; zakotvení denních sazeb při konkrétním vyměřování peněžitého trestu činí ukládání tohoto trestu transparentnější, lépe odůvodnitelné, a tudíž i více přesvědčivé. V současné době nastavený systém by měl přispívat k tomu, aby konkrétně vyměřený trest byl pocíťován jako spravedlivý samotným odsouzeným i širokou veřejností.

Návrat k právnímu stavu účinnému před 1. lednem 2010 byl vyhodnocen jako krok zpět, systém tzv. denních sazeb při stanovení konkrétní výměry peněžitého trestu se navrhuje zachovat. Vyšší míra náročnosti aplikace této právní úpravy, daná způsobem výpočtu konkrétní výměry peněžitého trestu, nemůže být jediným důvodem jejího opuštění.

Ad b) Při rozhodování o uložení druhu trestu je ve vztahu k peněžitému trestu problematické zjišťování informací o osobních a majetkových poměrech obviněného, které soud potřebuje pro určení výše denní sazby peněžitého trestu. K tomu, že by státní zástupce měl již v rámci přípravného řízení náležitě objasnit osobní a majetkové poměry pachatele, pokud reálně přichází v úvahu, že soud uloží trest propadnutí majetku nebo jiný trest, který pachatele postihne na majetku, se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 383/2016 (publ. pod č. 12/2018 Sb. rozh. tr.), podle něhož je státní zástupce „oprávněn už v obžalobě navrhnout uložení trestu propadnutí majetku (nebo jiného konkrétního druhu trestu). I když tak neučiní, je povinen zajistit, aby byly již v přípravném řízení náležitě objasněny osobní a majetkové poměry pachatele (obviněného), pokud reálně přichází v úvahu, že soud uloží trest propadnutí majetku nebo jiný trest, který pachatele postihne na majetku (§ 39 odst. 7 tr. zákoníku). V takovém případě nestačí jen zajistit majetek pachatele (obviněného) podle § 347 tr. ř.“ V praxi by zjišťování těchto informací mělo probíhat formou posílení spolupráce policejního orgánu se státním zástupcem již v přípravném řízení. S ohledem na skutečnost, že zjišťování majetkových poměrů obviněného je časově i personálně značně náročné, je důležité určit případy, které jsou vhodné pro uložení peněžitých trestů, a v těch pak včas zajistit podklady pro podání návrhu státního zástupce na uložení peněžitého trestu. Zjišťování majetkových, rodinných, osobních a jiných poměrů pachatele proto bylo zahrnuto do okruhu okolností, které je třeba v nezbytném rozsahu dokazovat (§ 91 tr. ř.) s tím, že další změny v právní úpravě výslechu obviněného mají vést k tomu, aby orgány činné v trestním řízení zejména podrobně a cíleně vyslechly obviněného k jeho majetkovým a výdělkovým poměrům; ve vhodných případech by pak mělo být provedeno i tzv. finanční šetření.

Zároveň je zapotřebí zvažovat i častější využívání možností daných již účinným trestním řádem a ve vhodných případech přistupovat k zajišťování majetku za účelem budoucího výkonu peněžitého trestu.

Ad c) Za výraznou okolnost, která má vliv na ochotu soudů ukládat peněžité tresty, je považována povinnost soudu tento trest vymáhat. Institut vymáhání peněžitého trestu, který byl do trestního řádu opětovně zaveden v souvislosti s přijetím trestního zákoníku (zákon

č. 40/2009 Sb.), je často hodnocen jako do značné míry náročný z důvodu vysoké administrativní zátěže pro soudy, prodlužující vykonávací řízení a vedoucí k tomu, že k přeměnám na jiné druhy trestu dochází se značným časovým odstupem.

Lze souhlasit s výhradami o náročnosti takového vymáhání, které aktuálně provádějí soudy. Domníváme se nicméně, že tento přístup, kdy při prostém nezaplacení peněžitého trestu soud hned nenařídí náhradní trest odnětí svobody, ale přistoupí k vymáhání peněžitého trestu, je plně se zásadou ultima ratio. Nezaplacení peněžitého trestu by mělo mít prvotně za následek jeho vymáhání a nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody by mělo být chápáno až jako krajní řešení (z tohoto důvodu se zachovává i možnost odvrátit výkon trestu odnětí svobody, na který byl peněžitý trest přeměněn, zaplacením uloženého peněžitého trestu, resp. jeho nevykonané části). Nicméně návrh umožňuje, aby se k vymáhání nepřistoupilo, pokud je zřejmé, že by tento postup byl bezvýsledný a šlo by tedy pouze o formální krok oddalující okamžik přeměny peněžitého trestu v trest odnětí svobody. Tam, kde je to možné, by ale peněžitý trest měl být vymáhán, aby nedocházelo k dalšímu nárůstu přeměněných nepodmíněných trestů odnětí svobody.

Legitimní je nicméně v tomto směru otázka, jaká má být reakce na počínání pachatele, kterým by mohl být zmařen výkon tohoto trestu.

Podle současné úpravy soud stanoví, ukládá-li peněžitý trest, pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl tento trest vykonán, náhradní trest odnětí svobody až na čtyři léta. Náhradní trest nesmí však ani spolu s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby. Jestliže pak pachatel ve stanovené lhůtě peněžitý trest nevykoná, může jej soud přeměnit

a) za podmínek § 60 odst. 1 tr. zák. v trest domácího vězení, nebo

b) v trest obecně prospěšných prací (dále též jen „OPP“).

Jestliže pachatel v době od přeměny peněžitého trestu v trest domácího vězení nebo trest obecně prospěšných prací do skončení výkonu tohoto trestu nevede řádný život, vyhýbá se nástupu jeho výkonu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky jeho výkonu, jinak maří jeho výkon nebo zaviněně tento trest ve stanovené době nevykonává, soud jej přemění v náhradní trest odnětí svobody.

K otázkám přeměny nevykonaného peněžitého trestu v jiné alternativní tresty viz níže. Jako diskutabilní se však ukazuje i právní úprava náhradního trestu, která může vést k odchýlné aplikaci jednotlivými soudci, neboť nedává pro stanovení výše náhradního trestu či stanovení jeho poměrné části žádná vodítka. Ukládání peněžitého trestu je založeno na systému denních sazeb, kdy počet denní sazeb má být odůvodněn povahou a závažností trestného činu. Je tedy na místě, aby byla dána relace mezi počtem denní sazeb a délkou náhradního trestu. Tak tomu dnes ovšem není, je plně na soudci, jak vztah mezi počtem denních sazeb a náhradním trestem stanoví. Takto nastavený vztah přímé úměry mezi počtem denních sazeb a délkou náhradního trestu je obvyklý i v jiných zahraničních úpravách (viz např. úprava německá nebo rakouská).

Otázkou k další diskusi zůstává i otázka zavedení kompetenční dělené správy.

Ad d) Třebaže se v některých zahraničních úpravách setkáváme s možností přeměnit nevykonaný peněžitý trest v jiné alternativní tresty (Španělsko nebo některé německé spolkové země pracují s náhradním trestem ve formě obecně prospěšných prací), česká odborná veřejnost možnost přeměny nevykonaného peněžitého trestu v jiné alternativy

nepřijala (viz např. výzkumy Institutu pro kriminologii a sociální prevenci¹¹) a ustanovení § 69 odst. 2 tr. zák. je tak předmětem trvalé kritiky. Zákonodárci je pak vyčítáno, že tímto způsobem je „nevýchovně“ nahrazována jedna alternativa alternativou druhou, což je problematické z hlediska vhodné motivace pachatelů trest vykonat a vyvolává to v nich pocit určité beztrestnosti. Podle některých názorů tak dochází až k určité „devalvaci“ způsobilosti trestu (obecně prospěšných prací, peněžitého trestu) být hodnotnou alternativou nepodmíněného trestu odnětí svobody a vede to až k určitému „rozmělnění“ jeho sankční povahy. Pachatelům se tímto řešením vysílá signál v tom směru, že nepodmíněný trest odnětí svobody nebude uplatněn ani v důsledku jejich chování odůvodňujícího přeměnu uloženého trestu, a vyvolává se tím u nich pocit, že se „nemají čeho obávat“, což výrazně snižuje jak autoritu příslušného druhu trestu, tak i samotných orgánů činných v trestním řízení. Alternativní tresty, na které může být peněžitý trest přeměněn, bývají pachatelem vnímány jako výhodnější než peněžitý trest. V praxi také dochází k tomu, že odsouzený často nevykoná ani tuto alternativu a peněžitý trest zaplatí, až když mu hrozí nařízení náhradního trestu odnětí svobody. V praxi nicméně (možná i právě proto) dochází k nařizování výkonu náhradního trestu ve vysoké míře, jak lze demonstrovat na údajích uvedených v následující tabulce:

Rok	Pravomocná přeměna peněžitého trestu		
	v NEPO	v domácí vězení	v OPP
2014	88	1	87
2015	69	1	49
2016	80	2	44
2017	78	0	64

Ad e) Jako praktický problém byly účastníky seminářů označeny délky lhůty stanovené v trestním řádu pro zaplacení peněžitého trestu (ať již na výzvu soudu, nebo v rámci rozhodování o povolení splátek nebo odkladu výkonu peněžitého trestu). Navrhuje se proto tyto lhůty prodloužit, což by mělo umožnit zaplacení peněžitého trestu i méně majetným odsouzeným nebo odsouzeným, kteří se dostali do určitých majetkových problémů.

Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky, mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, a s předpisy Evropské

¹¹Miroslav Scheinost a kol.: Sankční politika pohledem praxe, IKSP, Praha 2014 dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/419.pdf>, str. 106 aj.: „Nespokojenost respondenti vyjadřovali především s úpravou přeměny nevykonaného peněžitého trestu dle § 69 odst. 2 a 3 TrZ po novele provedené zákonem č. 390/2012 Sb. Experti dále upozorňují, že stávající právní úprava možnosti přeměny nevykonaného peněžitého trestu v trest domácího vězení nebo trest obecně prospěšných prací není z hlediska nápravného a výchovného účelu trestu dané sankce efektivní“.

unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecnými právními zásadami práva Evropské unie a judikaturou ESLP

Návrh plně respektuje požadavek uvedený v čl. 39 Listiny základních práv a svobod, který stanoví výhradu zákona pro vymezení, jaká jednání jsou trestným činem a jaký trest nebo jiné újmy na právech nebo majetku lze za jeho spáchání uložit. I v navržené právní úpravě jsou respektovány obecné zásady uplatňující se v oblasti trestního práva hmotného (zejména ultima ratio, nullumcrimennullapoena sine lege, zákaz retroaktivity, zákaz analogie in malam partem, zásada přiměřenosti).

Návrh je rovněž v souladu s čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, podle kterého lze státní moc uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví a s čl. 2 odst. 3 Ústavy, podle něhož státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.

Mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, ani judikatura Evropského soudu pro lidská práva, se na danou oblast přímo nevztahují.

Podmínky ukládání peněžitých trestů či jejich výkon nejsou předmětem mezinárodních smluv ani jiných mezinárodně právních instrumentů. V nejobecnější rovině lze v této souvislosti zmínit některá doporučení Rady Evropy, která se vztahují k alternativním sankcím, jakými je zejména doporučení ohledně přeplněnosti vězení a inflace vězeňské populace Rec (99)22, na mezinárodní úrovni pak Minimální standardní pravidla OSN o opatřeních nespojených s odnětím svobody (tzv. Tokijská pravidla).

Tato materie není regulována ani právem Evropské unie, pouze okrajově se předmětu úpravy týká rámcové rozhodnutí Rady 2005/214/SVV ze dne 24. února 2005 o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut (návrh je s tímto rámcovým rozhodnutím plně v souladu). Podle čl. 49 Listiny základních práv Evropské unie nesmí být výše trestu nepřiměřená trestnému činu. Návrhem se nijak nemění okruh trestných činů, pro které může být tento druh trestu uložen, nemění se ani jeho možné rozpětí. I nadále platí, že trest je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele (zásada přiměřenosti), přičemž tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější (zásada subsidiarity trestní sankce), jak je stanoveno v § 38 odst. 1 a 2 tr. zák. Lze proto konstatovat, že i ve znění navrhovaných změn zůstává úprava ukládání peněžitých trestů s právem Evropské unie plně slučitelná.

Změny v úpravě formy styku s cizozemskými orgány v rámci mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních pak představují využití možnosti stanovené ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2014/41/EU ze dne 3. dubna 2014 o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech, která ve svém čl. 7 odst. 4 stanovuje, že „*vydávající orgán může předávat evropské vyšetřovací příkazy prostřednictvím telekomunikačního systému Evropské soudní sítě vytvořené společnou akcí Rady 98/428/SVV*“. Možnost předávat příkazy „jakýmkoliv způsobem, který umožňuje vytvoření písemného záznamu“, za splnění podmínky, že vykonávající orgán má možnost ověřit jeho autenticitu (např. i prostřednictvím registrovaného a zabezpečeného emailu), vyplývá i z článků 4 a 14 nařízení Evropského parlamentu a Rady 2018/1805 ze dne 14. listopadu 2018 o vzájemném uznávání příkazů k zajištění a konfiskačních příkazů.

Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet a ostatní veřejné rozpočty

Navržená právní úprava není spojena s dopady na státní rozpočet, ani na ostatní veřejné rozpočty.

Předpokládaný hospodářský a finanční dopad na podnikatelské prostředí České republiky, dále sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny, a dopady na životní prostředí

Navržená právní úprava není spojena s dopady na podnikatelské prostředí v České republice. U navržené právní úpravy se očekávají pozitivní sociální dopady, neboť by ve svém důsledku mohla vést k vyššímu využívání peněžitých trestů místo nepodmíněného trestu odnětí svobody. Rovněž by v důsledku jasných pravidel pro přeměnu peněžitého trestu v trest nepodmíněný mělo dojít k omezení délky doby trestu odnětí svobody, který odsouzený v případě nezaplacení nebo nevyložení peněžitého trestu vykoná. V tomto směru bude mít navrhovaná úprava nepřímý pozitivní dopad i na rodinu odsouzeného.

Navržená právní úprava není spojena s dopady na specifické skupiny obyvatel.

Navržená právní úprava nepředpokládá žádné dopady na životní prostředí.

Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen

Navržená právní úprava nemá bezprostřední, ani sekundární dopady na rovnost mužů a žen a nevede k diskriminaci jednoho z pohlaví, neboť nijak nerozlišuje, ani nezvýhodňuje jedno z pohlaví a nestanoví pro ně odlišné podmínky.

Navržená právní úprava neupravuje vztahy, které by se dotýkaly zákazu diskriminace ve smyslu antidiskriminačního zákona (tj. nerovného zacházení či znevýhodnění některé osoby z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru). Lze proto konstatovat, že právní úprava obsažená v návrhu zákona nemá žádné dopady ve vztahu k zákazu diskriminace.

Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Předložený návrh v této oblasti stávající úpravu nikterak nemění, dopady na problematiku ochrany soukromí a osobních údajů se nepředpokládají. Orgány činné v trestním řízení budou postupovat podle dosavadních procesních pravidel, která jim nyní umožňují v zákonem stanovených případech zasahovat do soukromí osob a pro potřeby příslušného řízení nakládat s osobními údaji osob. Předložený návrh se specificky nedotýká ochrany soukromí a osobních údajů a v této oblasti stávající úpravu nikterak nemění, tudíž se dopady na problematiku ochrany soukromí a osobních údajů nepředpokládají.

Navrhovaná právní úprava je v souladu s právními předpisy na ochranu osobních údajů.

Zhodnocení korupčních rizik

Předkládaný návrh zákona oproti dosavadní právní úpravě korupčního rizika nijak nezvyšuje a ani s ním nejsou spojena nová korupční rizika. Navrhovaná právní úprava není spojena s vyššími korupčními riziky, než kterým čelí orgány činné v trestním řízení obecně. Korupční riziko pro ně není nové, je přítomno i při účinnosti stávající právní úpravy; prostředky ochrany proti tomuto riziku jsou tudíž obsaženy již ve stávající právní úpravě. Kromě těchto pojistek se čelí případnému korupčnímu riziku i hrozbou trestního stíhání toho, kdo úplatek nabídl, poskytl nebo slíbil, jakož i toho, kdo si dal úplatek slíbit nebo jej přijal.

Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu

Navrhovaná úprava nemá dopady na bezpečnost ani obranu státu.

Zvláštní část

K části první – změna trestního zákoníku

K bodu 1 (§ 39 odst. 7)

V obecné směrnicí pro ukládání trestů obsažené v § 39 odst. 7 tr. zák. se odráží princip, že nikdo by neměl mít majetkový prospěch z páchání trestné činnosti.

Podle tohoto ustanovení platí, že nevyklučují-li to majetkové nebo osobní poměry pachatele, je soud povinen v případě, kdy pachatel získal nebo se snažil získat trestným činem majetkový prospěch, uložit mu některý z trestů, který ho postihne na majetku (trest propadnutí majetku, peněžitý trest nebo trest propadnutí věci). V případě, že pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj určitou věc, je soud (po novele trestního zákoníku provedené zákonem č. 86/2015 Sb.) povinen uložit trest propadnutí věci.

Konkrétní druh trestu musí soud stanovit s přihlédnutím k obecným podmínkám stanoveným pro jednotlivé druhy majetkových trestů v § 66 až § 70 tr. zák. (popř. v § 27 a 28 ZSVM, § 17 až 19 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim), a dále pak se zohledněním ostatních obecných zásad pro ukládání trestů. V současné době nicméně není stanovena preference určitého druhu majetkové sankce.

Obecné zásady pro ukládání trestů se proto navrhuje doplnit o zásadu, podle které by se v rámci obligatorního zvažování uložení majetkového trestu podle § 39 odst. 7 tr. zák. prioritně zvažovalo uložení trestu peněžitého.

K bodu 2 (§ 65 odst. 2)

Navrhovaná změna § 65 odst. 2 tr. zák. představuje návrat k právnímu stavu účinnému před nabytím účinnosti zákona č. 330/2011 Sb., tj. pro případy, kdy pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu obecně prospěšných prací, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně tento trest ve stanovené době nevykonává, může soud přeměnit trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek pouze v trest odnětí svobody, možnost přeměny v jiné alternativní tresty (domácí vězení nebo peněžitý trest) se zrušuje. Jak bylo uvedeno v obecné části důvodové zprávy, trest obecně prospěšných prací je alternativním trestem ukládaným s přihlédnutím ke stanovisku pachatele, pachatel se uložením a výkonem tohoto trestu má možnost vyhnout nepodmíněnému trestu, volba dalších alternativ se v praxi ukazuje jako demotivační a snižující účinek uloženého trestu.

V případě, kdy by přeměna nevykonaného trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody nebyla vhodná, lze samozřejmě i nadále postupovat podle § 65 odst. 3 tr. zák. a zpřísnit podmínky výkonu tohoto trestu soudem, např. uložením dosud nestanovené povinnosti nebo stanovením dohledu nad odsouzeným.

K bodům 3 až 7 [§ 68 odst. 3, 5 a 7, § 69, § 105 odst. 1 písm. e)]

Těžiště změn v hmotněprávní úpravě peněžitého trestu představuje zrušení institutu náhradního trestu odnětí svobody, který je soudem stanoven v případě, že by ve stanovené lhůtě nebyl peněžitý trest vykonán. Nově se pro případy nezaplacení, resp. nevyvození peněžitého trestu, zavádí postup spočívající v přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v nepodmíněný trest odnětí svobody.

Pokud není peněžitý trest zaplacen na výzvu soudu nebo do uplynutí doby, na kterou byl výkon trestu odložen či povoleny splátky (§ 342 tr. ř.), a pokud není upuštěno od výkonu tohoto trestu (§ 342a tr. ř.) nebo pokud nepostačují na zaplacení peněžitého trestu prostředky z peněžitě záruky (§ 343 odst. 2 tr. ř.), předseda senátu nařídí jeho vymáhání. Pokud je zřejmé, že by vymáhání peněžitého trestu mohlo být zmařeno, přemění soud peněžitý trest rovnou v trest odnětí svobody, o přeměně peněžitého trestu v trest odnětí svobody se rozhodne rovněž tehdy, pokud předseda senátu vymáhání peněžitého trestu nenařídí, protože je zřejmé, že by vymáhání bylo bezvýsledné (a zároveň nejsou dány důvody pro jiný postup, např. pro upuštění od výkonu peněžitého trestu).

Pro přeměnu nevykonaného peněžitého trestu je stanoven pevně daný přepočítaný zákonem určeným poměrem – každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě se počítá za dva dny odnětí svobody (§ 69 odst. 2 návrhu). Tato konstrukce vychází z maximální výše dosavadního náhradního trestu odnětí svobody ve výši 4 let a maximálního počtu denních sazeb, které lze pachateli uložit (730 denních sazeb).

Z tohoto nového pravidla se pak odvíjí další limitace pro výměru peněžitého trestu s ohledem na zákonnou trestní sazbu trestu odnětí svobody uvedenou u každého jednotlivého trestného činu ve zvláštní části trestního zákoníku (dvojnásobek počtu denních sazeb nesmí ani spolu s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody) – obdobná limitace se uplatní již dnes v případě trestu domácího vězení či obecně prospěšných prací, u nichž též již při výměře těchto trestů se musí počítat s jejich pozdější přeměnou v nepodmíněný trest odnětí svobody, který nemůže být delší, než stanoví trestní zákoník za daný trestný čin ve zvláštní části (viz rozhodnutí publ. pod č. 9/2008 Sb. rozh. tr.), naproti tomu může být uložen tak, že po přeměně i celého alternativního trestu nebude nepodmíněný trest odnětí svobody dosahovat ani délky odpovídající dolní hranici trestní sazby u daného trestného činu (viz například rozhodnutí publ. pod č. 41/2002 Sb. rozh. tr.).

Jak bylo uvedeno v obecné části důvodové zprávy, návrh ruší možnost přeměn jednotlivých alternativních trestů v jiné alternativní tresty. Tyto postupné přeměny jednak komplikovaly výkon jednotlivých alternativních trestů a prodlužovaly tak vykonávací řízení, neboť odsouzený často nevykonal ani takovouto „náhradní“ alternativu k trestu odnětí svobody, a k přeměně v trest odnětí svobody nakonec došlo, byť se značným časovým odstupem, jednak měly negativní vliv na preventivní význam ukládaných trestů, neboť tato právní úprava vyvolávala v odsouzených určitý pocit beztrestnosti. Právní úprava v tomto směru tak představuje návrat k právnímu stavu účinnému před nabytím účinnosti zákona č. 330/2011 Sb. Volba dalších alternativ se v praxi ukazuje jako demotivační, praxe je nepřijala za svou a tato právní úprava je dlouhodobě ze strany praxe předmětem kritiky.

K určitému zjednodušení dochází také v úpravě možnosti rozložení peněžitého trestu do splátek (§ 68 odst. 5 tr. zák.), kdy placení peněžitého trestu v přiměřených měsíčních splátkách může soud určit „jen“ se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům, tj. mělo by být možné o rozložení do splátek rozhodnout v širším okruhu případů než v dnešní době. Může tak být usnadněna vykonatelnost trestu v případech, kdy je jeho výměra stanovena poměrně vysoko, nebo s přihlédnutím k sociální situaci pachatelů, kteří by jinak nemuseli být schopni peněžitý trest zaplatit najednou.

Podstatnou změnu představuje i úprava fikce neodsouzení k peněžitému trestu. K této změně se přistupuje i z toho důvodu, že právní úprava fikce neodsouzení k peněžitému trestu ze zákona je přísnější než u trestu obecně prospěšných prací, u kterého dochází jeho výkonem (pravomocným upuštěním od výkonu trestu nebo jeho zbytku) k vzniku fikcineodsouzení ze zákona bez ohledu na to, za jaký trestný čin byl trest obecně prospěšných prací uložen. Oproti tomu u peněžitého trestu vzniká fikce neodsouzení ke dni, kdy byl peněžitý trest vykonán, jen pokud byl peněžitý trest uložen za přečin spáchaný z nedbalosti. Navrhuje se zmírnit stávající právní úpravu a zákonnou fikci neodsouzení, která nastane dnem výkonu peněžitého trestu, stanovit jak na přečiny, tak i na všechny úmyslné trestné činy, s výjimkou případů, kdy je peněžitý trest uložen pro zvlášť závažný zločin. Tato změna by měla mít i motivační efekt, kdy pachatel bude takto motivován k včasnému výkonu uloženého trestu a zároveň mu bude umožněno rychlé začlenění do běžného, zejména pracovního života. Uvedená změna právní úpravy fikce neodsouzení u peněžitého trestu se potom promítá i do ustanovení o zaházení odsouzení – viz ustanovení § 105 odst. 1 písm. e) tr. zák.

Vzhledem k tomu, že dochází ke zrušení institutu náhradního trestu odnětí svobody, mění se nadpis § 69 tr. zák. na „výkon peněžitého trestu“ (nadpis odpovídající nadpisu § 65, § 74 nebo § 77 tr. zák.). S tím souvisí i přesunutí stávajícího § 68 odst. 7 tr. zák. do nového ustanovení § 69 odst. 1 tr. zák.

K části druhé – změna trestního řádu

K bodům 1 a 5 (§ 47 odst. 5 a § 79e odst. 2)

Požadavek předchozího souhlasu orgánu činného v trestním řízení se navrhuje stanovit i pro případy, kdy je výkon rozhodnutí vůči zajištěnému majetku nebo věci prováděn nebo je se zajištěným majetkem (zajištěnou věcí) v exekučním nebo insolvenčním řízení anebo ve veřejné dražbě nakládáno k uspokojení pohledávky státu. V praxi se totiž stále častěji objevují případy, kdy je vedena exekuce na věci (typicky peněžní prostředky na účtu), které jsou v trestním řízení zajištěny jako výnos z trestné činnosti, tj. nejedná se o majetek obviněného, a obviněný je pak zvýhodněn, neboť pohledávka státu je uspokojena z majetku, který není v jeho vlastnictví. Stejně tak je porušen nově nastavený princip, kdy zajištěný majetek, který je následně odčerpán v trestním řízení, má být přednostně použit pro účely uspokojení majetkového nároku poškozeného, neboť stát uspokojí svou pohledávku přednostně před poškozeným, což je v rozporu se smyslem úpravy přijaté zákonem č. 59/2017 Sb. Orgány činné v trestním řízení se navíc mnohdy o skutečnosti, že např. zajištěné peněžní prostředky na účtu byly odčerpány v rámci exekuce, nedozvědí, neboť banka nesplní informační povinnost vůči orgánu činnému v trestním řízení, a dojde k vyslovení trestu propadnutí předmětných peněžních prostředků v době, kdy se na účtu již nenacházejí, čímž je rozsudek nevykonatelný. S ohledem na formulaci výroku trestu pak nelze na základě pravomocného rozsudku přistoupit k jeho výkonu tak, že by stát vymáhal po odsouzeném pohledávku ve výši daných peněžních prostředků.

K bodům 2, 3, 9, 14 až 16 (§ 51a odst. 4 a 7, § 151 odst. 6, § 154, § 155 odst. 5)

Podle § 155 odst. 5 tr. ř. rozhodne o povinnosti odsouzeného hradit státu náklady vzniklé ustanovením zmocněnce poškozenému a o jejich výši po právní moci rozsudku předseda senátu soudu prvního stupně i bez návrhu. Povinnost odsouzeného hradit tyto náklady státu se dovozuje z tohoto ustanovení, explicitně však výslovně zakotvena není [trestní řád ve svém

§ 154 počítá s náhradou nákladů poškozeného potřebných k účelnému uplatnění jeho nároku v trestním řízení (odstavec 1), nebo, byť částečnou, náhradou jeho nákladů souvisejících s jeho účastí v trestním řízení (odstavec 2), nestanoví tedy povinnost náhrady nákladů státu, které mu vznikly v souvislosti s ustanovením zmocněnce poškozenému]. Z tohoto pravidla se navrhují výjimky, a to v obdobném rozsahu jako v případě § 154 odst. 2 tr. ř., kdy by se stanovení této povinnosti nemuselo jevit jako spravedlivé (z povahy věci se však nepřihlíží k osobním a majetkovým poměrům poškozeného).

Současné znění ustanovení § 151 odst. 6 a § 155 odst. 5 tr. ř. hovoří pouze o zmocněnci ustanoveném, po účinnosti zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, je však třeba toto ustanovení vztáhnout i na zmocněnce zvoleného poškozeným, který má nárok na právní pomoc bezplatnou nebo za sníženou odměnu (rovněž tak je takto vykládáno i ustanovení § 51a odst. 4 tr. ř. – náklady na přibraného zmocněnce poškozeného, který má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu, ať již byl ustanoven nebo si jej zvolil, hradí stát).

Správa těchto pohledávek podléhá daňovému řádu.

K bodu 4 [§ 73a odst. 4 písm. d)]

Změna § 73a odst. 4 písm. d) tr. ř. reaguje na zrušení institutu náhradního trestu za peněžitý trest.

K bodu 6 [§ 89 odst. 1 písm. d)]

Obecnou zásadou stanovenou trestním zákoníkem pro ukládání trestu je, že při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédně k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy (§ 39 odst. 1 tr. zák.). Peněžitý trest je ukládán v denních sazbách, přičemž výši jedné denní sazby peněžitého trestu stanoví soud se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele (§ 68 odst. 3 tr. zák.). Těmto hmotněprávním podmínkám plně neodpovídá díkce trestního řádu, která v obecných ustanoveních o dokazování stanoví, že je třeba v nezbytném rozsahu dokazovat pouze „osobní poměry pachatele“, nikoli tedy jeho poměry majetkové, rodinné či jiné. Trestní řád v tomto směru plně nekoresponduje s trestním zákoníkem, nejsou tedy prokazovány skutečnosti, které jsou nezbytné pro uložení adekvátní sankce, v případě peněžitého trestu pro stanovení výše denní sazby.

Osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry pachatele se vztahují k hodnocení osoby pachatele jako subjektu případného výkonu konkrétního druhu trestu ukládaného v určité výměře; relevantní v tomto směru jsou tedy poměry pachatele nikoli v době spáchání trestného činu, ale v době, kdy se o trestu rozhoduje [poměry pachatele v době spáchání trestného činu jsou relevantní pro posouzení závažnosti trestného činu (viz § 39 odst. 2 tr. zák.), což je předmětem dokazování podle § 89 odst. 1 písm. d) tr. ř.].

Zjišťování rodinných poměrů pachatele je podstatné např. pro posouzení přiměřenosti trestu, aby nedocházelo k výraznému negativnímu dopadu na jiné osoby, např. na nezletilé děti, o které by nebylo postaráno, pro posouzení toho, zda současné sociální prostředí pachatele je schopno na něj pozitivně působit k vedení nekonfliktního způsobu života apod.

Zjišťování majetkových poměrů má význam především pro úvahy o možném uložení peněžitého trestu, trestu propadnutí věci nebo majetku.

Mezi tzv. jiné poměry pachatele náleží např. zjišťování toho, zda je pachatel zaměstnán, jeho zdravotní stav, věk apod. Tato zjištění jsou potřebná např. k tomu, aby uložený trest byl konkretizován tak, aby byl vykonatelný a nebyl těmito okolnostmi zásadně negativně ovlivňován apod. a aby uložený trest byl přiměřený.

Povinnost v nezbytném rozsahu dokazovat podstatné okolnosti k posouzení osobních, rodinných, majetkových a jiných poměrů pachatele se potom odráží v rámci právní úpravy výsledku obviněného (§ 91 a 92 tr. ř.).

Dále se hmotněprávní pojem pachatel nahrazuje správným procesním pojmem obviněný.

K bodům 7 a 8 (§ 91 odst. 1, § 92 odst. 2)

Změna § 91 odst. 1 a § 92 odst. 2 tr. ř. jednak koresponduje s povinností prokazovat osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry (navazuje tak na změnu § 89 odst. 1 tr. zák.), jednak pak přesouvá tuto část zjišťování až poté, co je obviněný poučen o svých právech, včetně práva nevypovídat, a je mu tak zajištěna možnost plného uplatnění práv na obhajobu. Orgány činné v trestním řízení by tak měly zejména podrobně a cíleně vyslechnout obviněného k jeho majetkovým a výtěžkovým poměrům, přičemž rozsah těchto zjišťování by měl být volen adekvátně k okolnostem konkrétního případu (znalost osobních, rodinných, majetkových a jiných poměrů není samozřejmě významná jen pro rozhodování o druhu a výměry trestu, ale i např. pro rozhodování o zajištění věci či majetku, o peněžité záruce, rozhodování o schválení narovnání aj.); ve vhodných případech by pak orgány činné v trestním řízení měly provést i tzv. finanční šetření. Tato úprava navazuje na judikaturu Nejvyššího soudu, který se již v minulosti vyjádřil k nezbytnosti zjišťování informací o osobních a majetkových poměrech obviněného již v přípravném řízení. Poukázat lze v této souvislosti například na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 383/2016 (publikované pod č. 12/2018 Sb. rozh. tr.), podle něhož je státní zástupce „oprávněn už v obžalobě navrhnout uložení trestu propadnutí majetku (nebo jiného konkrétního druhu trestu). I když tak neučiní, je povinen zajistit, aby byly již v přípravném řízení náležitě objasněny osobní a majetkové poměry pachatele (obviněného), pokud reálně přichází v úvahu, že soud uloží trest propadnutí majetku nebo jiný trest, který pachatele postihne na majetku (§ 39 odst. 7 tr. zák.). V takovém případě nestačí jen zajistit majetek pachatele (obviněného) podle § 347 tr. ř.“

Majetkové poměry by měly být zjišťovány i při výslechu podezřelého v rámci zkráceného přípravného řízení (viz odkaz na přiměřené použití ustanovení o výslechu obviněného obsažené v § 179b odst. 3 poslední větě tr. ř.).

K bodům 10 až 12 [§ 152 odst. 1 písm. d) a e), § 152 odst. 3, § 156]

Jde o legislativně technickou úpravu vydělující s ohledem na navrhovaný § 361a tr. ř. náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení do samostatného písmena.

K bodům 13 a 27 (§ 152a a § 361a)

Pohledávky trestního řízení jsou pohledávkami daňovými. Výslovně je tak stanoveno ale pouze pro pohledávky uvedené v § 152 odst. 1 tr. ř., u pohledávek vyplývajících z § 153 tr. ř. a pohledávek předvídaných v § 155 odst. 5 tr. ř., třebaže věcně jde rovněž o pohledávky trestního řízení, tak stanoveno není. I u těchto pohledávek se tedy navrhuje procesní dělení

správa. Ve vztahu k nákladům spojeným s výkonem vazby a výkonem trestu odnětí svobody pak specifika upravuje zákon o výkonu trestu odnětí svobody a zákon o výkonu vazby.

K bodu 17 [§ 175a odst. 6 písm. f)]

Institut náhradního trestu se navrhuje zrušit, což se musí promítnout i do vymezení obsahových náležitostí dohody o vině a trestu.

K bodu 18 (§ 314e odst. 5)

Podle současné úpravy nesmí náhradní trest odnětí svobody za peněžitý trest uložený trestním příkazem ani s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat jeden rok. Institut náhradního trestu se navrhuje zrušit, což se musí promítnout i ve stávající úpravě trestního příkazu (přepočítání vychází z navrhovaného § 69 odst. 2 tr. zák.).

K bodům 19 a 20 (§ 340b)

Jde o legislativně technické promítnutí změn navrhovaných v novele trestního zákoníku, kdy se zrušuje možnost přeměny trestu obecně prospěšných prací nebo jeho zbytku v trest domácího vězení nebo v peněžitý trest.

K bodu 21 (§ 341)

Nová právní úprava ustanovení § 341 tr. ř. prodlužuje lhůtu k zaplacení peněžitého trestu po výzvě předsedy senátu z patnácti dnů na jeden měsíc, což by mělo usnadnit zaplacení peněžitého trestu i méně majetným odsouzeným nebo těm, kteří se dostali do složité finanční situace, bez toho, aby muselo být rozhodováno o odkladu výkonu peněžitého trestu nebo o jeho rozložení do splátek. Do upozornění, které je odsouzenému zároveň s výzvou k zaplacení zasíláno, se promítají změny v právní úpravě výkonu peněžitého trestu; odsouzený tak bude upozorněn, že v případě nezaplacení peněžitého trestu bude tento trest vymáhán, nebo přeměněn v trest odnětí svobody, přičemž otázka, který z těchto institutů má přednost, je řešena v ustanovení § 343 odst. 2 tr. ř.

K bodu 22 (§ 342)

Stávající úprava umožňuje odklad výkonu peněžitého trestu na dobu nejvýše tří měsíců od doby, kdy rozsudek nabyl právní moci. Tato úprava se ukazuje jako neefektivní, neboť délka odkladu není nijak vázána na výzvu k zaplacení peněžitého trestu, kdy často až v návaznosti na ni je podána žádost o odklad. V praxi tak může být povolen odklad o poměrně krátkou dobu, která nemusí být adekvátní „důležitým důvodům“, pro které je výkon peněžitého trestu odkládán. Nová právní úprava tak prodlužuje dobu, na kterou lze odklad povolit, přičemž běh této doby je navázán na lhůtu k plnění stanovenou ve výzvě podle § 341 tr. ř.

Změna § 342 odst. 1 písm. b) tr. ř. pak odbourává stávající diferenciaci stanovení placení peněžitého trestu ve splátkách podle trestního zákoníku a povolení splácení peněžitého trestu po částkách podle trestního řádu v rámci vykonávacího řízení. Stanovení placení peněžitého trestu ve splátkách podle trestního zákoníku, oproti právní úpravě v trestním řádu, není nijak omezeno lhůtou, do které měl být peněžitý trest zaplacen. Tato diferenciacie byla

vyhodnocena jako nadbytečná, a proto bylo přistoupeno k jejímu zrušení. Při rozhodování o povolení splátek je na soudu, aby stanovil délku spláčení tak, aby výkon trestu plnil svůj účel. Zároveň dochází i ke sjednocení terminologie, kdy stávající § 342 odst. 1 písm. b) tr. ř. hovoří o „povolení spláčení peněžitého trestu po částkách“, zatímco § 342 odst. 2 tr. ř. pracuje s pojmem „povolené splátky“. Splátky by měly být přitom stanoveny v přiměřené výši (viz i formulaci § 68 odst. 5 tr. zák., který upravuje povolení splátek peněžitého trestu přímo v odsuzujícím rozsudku) tak, aby odrážely jak osobní a majetkové poměry pachatele, tak i závažnost spáchaného trestného činu (výše jednotlivých splátek by měla být stanovena tak, aby i přes to, že trest bude hrazen ve splátkách, výkon trestu zároveň zajistil dostatečnou nápravu pachatele a ochranu společnosti).

Obě tyto změny, stejně tak jako změny v § 341 tr. ř., směřují k usnadnění zaplacení peněžitého trestu i méně majetným odsouzeným nebo těm, kteří se dostali do složité finanční situace. Na druhé straně se však zpříšňuje postup v případě, jestliže pomine důvod pro odložení výkonu nebo nedodržení splátek, kdy soudce bude obligatorně povinen odvolat povolení odkladu nebo splátek, tento postup již nebude na jeho uvážení.

K bodu 23 (§ 342a)

Pro přehlednost právní úpravy výkonu peněžitého trestu se vyděluje stávající § 344 odst. 1 tr. ř. jako samostatné ustanovení. Jeho zařazení mezi § 342 a § 343 tr. ř. lépe odpovídá systematické trestního řádu. Zároveň se rozhodování o upuštění od výkonu peněžitého trestu svěříje, obdobně jako je tomu u upuštění od výkonu trestu obecně prospěšných prací, předsedovi senátu.

K bodům 24 a 25 (§ 343 odst. 1 a 2)

Ustanovení § 343 tr. ř. stanoví, kdy dojde k vymáhání peněžitého trestu (ne vždy musí k vymáhání dojít, vymáhání peněžitého trestu a jeho přeměna v trest odnětí svobody představují dvě rovnocenné alternativy).

K vymáhání lze přistoupit po marném uplynutí lhůty k plnění na výzvu soudu (viz § 341 tr. ř.), popř. po uplynutí lhůty po oznámení rozhodnutí, jímž povolený odklad nebo povolené spláčení byly odvolány. Vymáhání se přitom nenařídí

- a) postačují-li na jeho zaplacení prostředky z peněžité záruky (viz § 76a odst. 6 tr. ř.), nebo
- b) je-li (z majetkových poměrů odsouzeného či jiných okolností) zřejmé, že by vymáhání peněžitého trestu mohlo být zmařeno nebo že by bylo bezvýsledné (a došlo by tak stejně k přeměně tohoto trestu v trest odnětí svobody) – musí se však jednat o takové okolnosti, které neodůvodňují postup podle § 342 odst. 1 písm. b) tr. ř. nebo podle § 342a tr. ř.

K bodu 26 (§ 344)

Stávající § 344 tr. ř. upravuje institut upuštění od výkonu peněžitého trestu a nařízení výkonu náhradního trestu.

Problematika upuštění od výkonu peněžitého trestu byla z tohoto ustanovení vypuštěna a upravena v samostatném ustanovení (viz § 342a tr. ř.). Další změny provedené v § 344 tr. ř. vyplývají zejména ze zrušení přeměny nevykonaného peněžitého trestu v trest domácího vězení nebo obecně prospěšných prací.

Dále se stanoví, že pro případ, kdy pachatel nezaplatí peněžitý trest na výzvu soudu nebo do uplynutí doby, na kterou byl výkon trestu odložen anebo na kterou byly povoleny splátky, a pokud je zřejmé, že by vymáhání peněžitého trestu mohlo být zmařeno nebo by bylo bezvýsledné (viz § 69 odst. 2 tr. zák.), rozhodne o přeměně dosud nevykonaného peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody předseda senátu. Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost s odkladným účinkem.

Oproti současnému stavu se připouští i možnost, aby za zákonem stanovených podmínek uvedené rozhodnutí učinil předseda senátu, aniž by konal veřejné zasedání.

K přechodnému ustanovení

Procesní režim pohledávek uvedených v § 153 odst. 1 a v § 154 odst. 3 tr. ř., které vznikly přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se nemění; daňový řád se bude vztahovat až na ty, které se staly splatnými ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.

K části třetí – změna zákona o soudnictví ve věcech mládeže

K bodům 1 až 3 (§ 27 odst. 4 a 5, § 30 odst. 5 a 6)

Těžiště změn v hmotněprávní úpravě peněžitého trestu představuje zrušení institutu náhradního trestu odnětí svobody, který je soudem stanoven v případě, že by ve stanovené lhůtě nebyl peněžitý trest vykonán. Nově se pro případy nezaplacení, resp. nevyřízení peněžitého trestu, zavádí postup spočívající v přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v nepodmíněný trest odnětí svobody, přičemž přeměna nevykonaného peněžitého trestu se bude v případě dospělých pachatelů řídit pevně daným přepočtem určeným poměrem – každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě se počítá za dva dny odnětí svobody. Tato konstrukce vychází z maximální výše dosavadního náhradního trestu odnětí svobody ve výši 4 let a maximálního počtu denních sazeb, které lze pachateli uložit (730 denních sazeb).

Současná právní úprava umožňuje stanovit mladistvému náhradní trestní opatření v maximální výši jednoho roku, zároveň stanovuje i mírnější rozpětí počtu denních sazeb (od 10 do 365). Aby byla zachována relace mezi počtem denních sazeb a maximální výši náhradního trestu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, navrhuje se pro mladistvé odchylka od obecné úpravy obsažené v trestním zákoníku, kdy při přeměně nevykonaného peněžitého opatření bude jedna denní sazba počítána pouze za jeden den odnětí svobody.

Z tohoto nového pravidla se pak odvíjí další limitace pro výměru peněžitého trestu s ohledem na zákonnou trestní sazbu trestu odnětí svobody uvedenou u každého jednotlivého trestného činu ve zvláštní části trestního zákoníku modifikované pravidlem obsaženým v § 31 odst. 1 ZSVM (počet denních sazeb nesmí ani spolu s uloženým odnětím svobody přesahovat horní hranici takto modifikované trestní sazby) – obdobná limitace se uplatní již dnes v případě trestu domácího vězení či obecně prospěšných prací, u nichž též již při výměře těchto trestů se musí počítat s jejich pozdější přeměnou v nepodmíněný trest odnětí svobody, který nemůže být delší, než stanoví trestní zákoník za daný trestný čin ve zvláštní části (viz rozhodnutí publ. pod č. 9/2008 Sb. rozh. tr.), naproti tomu může být uložen tak, že po přeměně i celého alternativního trestu nebude nepodmíněný trest odnětí svobody dosahovat ani délky odpovídající dolní hranici trestní sazby u daného trestného činu (viz například rozhodnutí publ. pod č. 41/2002 Sb. rozh. tr.).

K bodům 4 a 5 (§ 63, § 73 odst. 3)

Podle současné úpravy nesmí náhradní trest odnětí svobody za peněžitý trestní opatření uložené trestním příkazem ani s uloženým trestním opatřením odnětí svobody přesahovat jeden rok. Institut náhradního trestu se navrhuje zrušit, což se musí promítnout i ve stávající úpravě trestního příkazu. Vzhledem k odlišnému přepočtu stanovenému pro mladistvé (§ 27 odst. 5 ZSVM) však nelze užít obecného ustanovení § 314e odst. 5 tr. řádu, ale musí být přijata speciální úprava. Tato úprava se pak musí aplikovat i na případy, kdy provinění mladistvého není procesně řešeno zákonem o soudnictví ve věcech mládeže, ale na základě § 73 se aplikuje procesní úprava obsažená v trestním řádu.

K bodu 6 (§ 88a odst. 4)

Změnou § 88a odst. 4 ZSVM se reaguje na zrušení institutu náhradního trestu za trest domácího vězení a za peněžitý trest, ke kterému došlo v trestním zákoníku, a nahrazení tohoto institutu přeměnou příslušného alternativního trestu na trest odnětí svobody. Z důvodu přehlednosti se stávající změny navrhuje rozčlenit do písmen.

K části čtvrté – změna zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

K bodům 1 až 3 a 6 (§ 8, § 9, § 146 odst. 3)

Obecná úprava formy styku s cizozemskými orgány v rámci mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních vychází z pravidla, že standardní formou této komunikace je písemná komunikace v listinné podobě. Nicméně pokrok v rámci vývoje telekomunikačních technologií a postupná elektronizace systémů orgánů veřejné moci (elektronizace vedení spisů atd.) zapříčinily, že písemná forma komunikace v listinné podobě v oblasti mezinárodní justiční spolupráce se stává zastaralou a potřebám praxe nevyhovující. Trend předávání informací a zasilání jak žádostí o spolupráci, tak důkazních prostředků či kopií spisů v rámci mezinárodní justiční spolupráce elektronickou formou podpořila i Rada Evropské unie, když v červnu 2016 přijala Závěry o zlepšení trestní justice v kyberprostoru. Závěry Rady Evropské unie vytvořily „poptávku“ po vzniku systému, prostřednictvím kterého budou moci členské státy zasílat rychle a bezpečně v elektronické formě evropské vyšetřovací příkazy, žádosti o právní pomoc a následně také některé důkazní prostředky (tam, kde je možnost zaslat je elektronicky, tj. typicky listinné důkazy, výslechy svědků atd.). V návaznosti na Závěry Rady Evropské unie začala Evropská komise spolupracovat s členskými státy na vývoji takového systému; je tedy jen otázkou času, kdy bude komunikace v rámci mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních probíhat primárně elektronicky.

Některé předpisy Evropské unie již dnes reflektují možnost zasílat žádosti v rámci mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních, případně též důkazní prostředky, prostřednictvím telekomunikačních systémů. Jako příklad lze uvést směrnici Evropského parlamentu a Rady 2014/41/EU ze dne 3. dubna 2014 o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech, která ve svém čl. 7 odst. 4 stanovuje, že „*vydávající orgán může předávat evropské vyšetřovací příkazy prostřednictvím telekomunikačního systému Evropské soudní sítě vytvořené společnou akcí Rady 98/428/SVV*“. Možnost předávat příkazy „jakýmkoliv způsobem, který umožňuje vytvoření písemného záznamu“, za splnění podmínky, že vykonávající orgán má možnost ověřit jeho autenticitu (např. i prostřednictvím registrovaného a zabezpečeného emailu), vyplývá i z článků 4 a 14 nařízení Evropského parlamentu a Rady 2018/1805 ze dne 14. listopadu 2018 o vzájemném uznávání příkazů

k zajištění a příkazů ke konfiskaci Z uvedeného je zřejmé, že zasílání listinných originálů žádostí o mezinárodní justiční spolupráci se stává „zastaralým“, a i vzhledem k tomu, že písemná a listinná forma komunikace s cizozemskými orgány není předepsána již dnes jako výlučná, navrhuje se z důvodu nadbytečnosti vypustit slova „v listinné podobě“ z § 8 odst. 3 ZMJS (tj. není vyžadováno, aby komunikace probíhala prostřednictvím předávání listin, zpravidla tedy bude postačovat, bude-li písemná, tj. bude-li se jednat o komunikaci vyjadřující obsah sdělení písemem).

Dále se navrhuje pro případy, kdy je justičním nebo ústředním orgánem České republiky zasílána do cizího státu žádost o provedení úkonu mezinárodní justiční spolupráce jiným způsobem než písemně v listinné podobě, aby příslušný orgán České republiky následně neměl vždy povinnost zaslat originál žádosti. Pokud příslušný orgán České republiky zašle žádost o mezinárodní justiční spolupráci telefonem, faxem, elektronicky, prostřednictvím mezinárodní policejní spolupráce, osobně nebo jiným způsobem, bude mít příslušný orgán České republiky povinnost zaslat originál žádosti, a to zásadně v listinné podobě. Toto pravidlo se však neuplatní bezvýhradně – tuto povinnost příslušný orgán České republiky nebude mít ve dvou případech, a to

- a) bude-li žádost zaslána písemně způsobem umožňujícím ověřit její hodnověrnost nebo
- b) sdělí-li výslovně cizozemský orgán, že zaslání originálu žádosti nepožaduje.

Navržená úprava má zmírnit požadavky na doručování originálů žádostí, pokud jsou zasílány elektronicky prostřednictvím zabezpečených systémů. Ponechává se nicméně možnost, aby dožádaný stát v případě pochybností o hodnověrnosti zasláné žádosti, případně z jiných důležitých důvodů (např. v případě technických problémů), měl možnost ověřit si autenticitu této žádosti, resp. požádat o zaslání žádosti jiným způsobem; způsob si zpravidla stanoví cizozemský orgán (může jít o email, listinnou podobu apod.). Zrcadlově se tento postup navrhuje doplnit do znění odstavce 5, tj. pro případy, kdy je dožádaným státem Česká republika.

Oproti stávajícímu znění se dále navrhuje vypustit z odstavce 5 úvodní část první věty podmínku „nesnese-li věc zjevně odkladu“, jelikož je tato podmínka vzhledem ke snaze omezit nutnost zasílání listinných originálů žádostí omezující.

V návaznosti na odstranění požadavku doručení originálu žádosti v listinné podobě v případech, kdy je Česká republika dožádaným státem, se ustanovení § 9 odst. 2 ZMJS stává nadbytečným, a proto se navrhuje vypustit jej bez náhrady (formální promítnutí této změny pak představují změny v § 9 odst. 4 a § 146 odst. 3 ZMJS). Možnost nevyřídit žádost a vyžádat si zaslání jejího originálu v případech pochybností o hodnověrnosti této žádosti zůstává pro příslušný orgán České republiky zachována (viz návrh § 8 odst. 5 ZMJS).

K bodu 4 (§ 11a a 11b)

Ve stávající právní úpravě je upraveno pouze sdílení propadlého nebo zabraného majetku v trestním řízení mezi Českou republikou a cizím státem, pokud jeden z těchto států požádal druhý stát o uznání a výkon svého rozhodnutí o propadnutí nebo zabránění majetku, a druhý stát takové rozhodnutí uznal a vykonal. Vůči nečlenským státům EU je tato úprava obsažena v § 135 a § 140 ZMJS. Ustanovení § 135 ZMJS je aplikováno v případě, že cizí stát vede trestní řízení a požádá o uznání svého rozhodnutí o propadnutí nebo zabránění majetku v České republice. Ustanovení § 140 ZMJS je aplikováno v případě, že Česká republika vede trestní řízení a požádá o uznání svého rozhodnutí o propadnutí majetku v cizím státě. Dohodu o sdílení propadlého nebo zabraného majetku v trestním řízení na základě shora uvedených

ustanovení ZMJS může Česká republika uzavřít nejen na základě mezinárodní smlouvy týkající se právní pomoci v trestním řízení, ale i tehdy, když je zaručena vzájemnost, tj. i na bezsmluvním základě. Mezi členskými státy Evropské unie, které implementovaly rámcové rozhodnutí Rady 2006/783/SVV ze dne 6. října 2006 o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci (tj. všechny členské státy s výjimkou Irska a Lucemburska) je možnost uzavřít dohodu o sdílení propadlého nebo zabraného majetku v trestním řízení na základě uznání rozhodnutí o propadnutí nebo zabránění majetku upravena obdobným způsobem v § 290 odst. 5 a § 295 odst. 2 ZMJS.

Ve všech shora uvedených případech nicméně dochází ke sdílení propadlého nebo zabraného majetku až na základě uznání pravomocného rozhodnutí o propadnutí nebo zabránění majetku v trestním řízení. Ve všech případech dohodu o sdílení propadlého nebo zabraného majetku uzavírá za Českou republiku Ministerstvo financí jako orgán, který je podle § 4 odst. 1 zákona č. 2/1969 Sb. ústředním orgánem státní správy pro věci devizové, včetně pohledávek a závazků státu vůči zahraničí, přičemž v daném případě se jedná o majetek státu.

Kromě výše popsané možnosti sdílení propadlého nebo zabraného majetku v trestním řízení mají některé státy právní úpravu, která jim umožňuje sdílet část majetku získaného výkonem trestních sankcí i na jiném právním základě než na základě uznaného cizozemského rozhodnutí v trestním řízení. Jedná se o možnost sdílení, která je upravena např. ve Federálním zákoně Švýcarské konfederace o rozdělení konfiskovaného majetku (*The Act on the Division of Forfeited Assets*), který je účinný od 1. 8. 2004 a který poskytuje právní základ rovněž pro uzavírání dohod o sdílení zkonfiskovaného majetku v trestním řízení mezi Švýcarskou konfederací a cizím státem, aniž by se jednalo o případ, kdy tento cizí stát požádal o uznání svého rozhodnutí o konfiskaci majetku ve Švýcarsku, nebo uznal a vykonal švýcarské rozhodnutí o konfiskaci. Podle článku 11 tohoto zákona může Švýcarsko uzavírat dohody o sdílení majetkových hodnot, jež byly zabaveny švýcarskými úřady na základě švýcarského práva ve spolupráci se zahraničním nebo cizozemskými úřady na základě cizího práva ve spolupráci se švýcarskými úřady. Byly-li ve Švýcarsku v rámci mezistátní spolupráce v trestních věcech zabaveny majetkové hodnoty, pak mohou být tyto sdíleny s cizím státem zpravidla pouze, pokud tento stát zaručuje vzájemnost. Uvedený zákon nicméně neposkytuje cizím státům právní nárok na podíl na zabaveném majetku. Taková úprava postihuje např. případ, kdy je trestní řízení vedeno ve Švýcarsku, kde došlo ke konfiskaci majetku, ale k úspěšnému ukončení trestního řízení ve Švýcarsku přispěl cizí stát významným způsobem tím, že Švýcarsku pro toto trestní řízení poskytl rozsáhlou právní pomoc, která nakonec vedla ve Švýcarsku i k zajištění majetku, který se stal předmětem konfiskace. Podmínkou tohoto postupu je to, že stát, který poskytl právní pomoc vedoucí ve Švýcarsku ke konfiskaci majetku, Švýcarsku přislíbí vzájemnost – tedy, že by mohl v obdobném případě postupovat stejně. Obdobnou možnost má též Lucembursko a Nizozemsko. Vzhledem k tomu, že tato úprava je vázána na vzájemnost, navrhuje se zakotvit obdobnou úpravu i do právního řádu České republiky.

Předpokládá se, že návrh na uzavření dohody bude v České republice předkládat buď příslušný justiční orgán, nebo Ministerstvo spravedlnosti, neboť právě jen tyto orgány mají znalost o tom, zda justiční spolupráce poskytnutá jiným státem byla natolik zásadní pro úspěšné vedení řízení a pro propadnutí majetku v konkrétním trestním řízení v České republice, či o tom, že rozsah justiční spolupráce, kterou jinému státu poskytly české justiční orgány, může odůvodňovat legitimnost vznesení požadavku na sdílení majetku, který byl získán výkonem uložené trestní sankce v trestním řízení vedeném v cizím státě.

Obdobně jako v jiných případech dohod o sdílení majetku se předpokládá, že sdílený majetek předá do cizího státu nebo přijme z cizího státu organizační složka státu, které podle zákona o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích přísluší hospodaření

s majetkem České republiky. Pokud tedy bude dohoda o sdílení majetku s cizím státem uzavírána až poté, co dojde k uspokojení nároků poškozených podle zákona č. 59/2017 Sb. a odečtení příslušné částky pro Probační a mediační službu, bude k zaslání peněžních prostředků do cizího státu příslušné Ministerstvo spravedlnosti, bude-li mít v době uzavření dohody příslušné peněžní prostředky na příjmovém účtu státního rozpočtu. Pokud již peněžní prostředky budou v době uzavření dohody odvedeny z příjmového účtu do státní pokladny, je k jejich zaslání do cizího státu příslušné Ministerstvo financí. K přijetí peněžních prostředků z cizího státu bude podle § 10 písm. a) ve spojení s § 11 odst. 2 zákona č. 219/2000 Sb. příslušný Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových.

K bodu 5 (§ 140 odst. 1)

Návrh na uzavření dohody o sdílení majetku, který propadl nebo byl zabrán v cizím státu, může podle stávajícího znění § 140 ZMJS podat soud, který uložil trest nebo ochranné opatření, na jehož základě majetek propadl nebo byl zabrán, nebo Ministerstvo spravedlnosti.

Navrhuje se, aby tento návrh Ministerstvu financí podával soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni, neboť ten je příslušný ve vykonávacím řízení (viz § 315 tr. ř.) a má k dispozici trestní spis, takže může Ministerstvu financí poskytnout potřebnou součinnost. Ostatně takto je stanovena příslušnost soudu k podání jiných obdobných návrhů – návrhu na uzavření dohody s jiným členským státem o sdílení peněžních prostředků podle § 277 ZMJS nebo dohody s jiným členským státem o sdílení majetku, který propadl nebo byl zabrán v tomto státu na základě rozhodnutí soudu České republiky, podle § 295 ZMJS.

K bodu 7 (§ 268 odst. 7)

Podle čl. 10 rámcového rozhodnutí Rady 2005/214/SVV ze dne 24. února 2005 o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut platí, že pokud není možné uznané rozhodnutí ukládající peněžitou sankci nebo jiné peněžité plnění zcela nebo zčásti vykonat, může vykonávající stát uplatnit alternativní sankce, včetně trestu odnětí svobody, pokud tak v takových případech stanoví jeho právo a pokud vydávající stát v osvědčení podle článku 4 uplatnění těchto alternativních sankcí připustil. Přísnost alternativní sankce se určí v souladu s právem vykonávajícího státu, ale nepřesáhne žádnou maximální úroveň uvedenou v osvědčení předaném vydávajícím státem [povaha a maximální výše takovéto alternativní sankce je obsahem písm. i) bodu 2 osvědčení]. V souladu s tímto článkem ustanovení § 268 odst. 7 ZMJS upravuje stanovování náhradního trestu za uznaný peněžitý trest.

Vzhledem ke skutečnosti, že pro případy, kdy by nebyl ve stanovené lhůtě peněžitý trest vykonán, již podle trestního zákoníku nebude stanovován náhradní trest, ale bude docházet k přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v nepodmíněný trest odnětí svobody v závislosti na počtu zcela nezaplacených částek odpovídajících jedné denní sazbě, musí na to reagovat i ustanovení § 268 odst. 7 ZMJS.

Samosoudce tak při uznání peněžitého trestu stanoví počet denních sazeb za těchto podmínek:

- a) členský stát, o jehož rozhodnutí jde, v osvědčení připouští možnost přeměnit nevykonaný peněžitý trest v trest odnětí svobody,
- b) dvojnásobek počtu denních sazeb a v případě mladistvých počet denních sazeb musí odpovídat výši trestu odnětí svobody, která je v osvědčení tímto státem uvedena [samosoudce nemůže stanovovat počet denních sazeb podle vlastní úvahy o povaze a závažnosti trestného činu, neboť zde není v pozici soudu, který rozhoduje o vině

a trestu (viz R 21/2005), a zpravidla nemá ani dostatek informací, neboť spis jiného členského státu není k dispozici a z odsuzujícího rozhodnutí nelze vždy potřebné údaje vyčíst],

- c) počet denních sazeb nesmí přesáhnout počet denních sazeb uvedený v trestním zákoně (tj. 730 denních sazeb pro dospělé pachatele - § 68 odst. 1 tr. zák., 365 denních sazeb pro mladistvé - § 27 odst. 2 ZSVM).

K bodu 8 [§ 271 odst. 1 písm. d)]

Podle čl. 14 rámcového rozhodnutí Rady 2005/214/SVV ze dne 24. února 2005 o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut platí, že příslušný orgán vykonávajícího státu bezodkladně uvědomí příslušný orgán vydávajícího státu mj. o použití alternativní sankce podle článku 10. V souladu s tímto požadavkem se zakotvuje povinnost samosoudce informovat příslušný orgán jiného členského státu o nařízení trestu odnětí svobody, ve který byl peněžitý trest přeměněn.

K bodu 9 [§ 314 odst. 1 písm. a)]

Změnou § 314 odst. 1 písm. a) ZMJS se reaguje na zrušení institutu náhradního trestu za trest domácího vězení a za peněžitý trest, ke kterému došlo v trestním zákoníku, a nahrazení tohoto institutu přeměnou příslušného alternativního trestu na trest odnětí svobody.

K části páté – změna zákona o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení

K bodu 1 (§ 4 odst. 2 úvodní část ustanovení)

Novelizované ustanovení upravuje nakládání s peněžními prostředky získanými výkonem uloženého peněžitého trestu a peněžitého opatření, které jsou majetkovou trestní sankcí ve smyslu § 2 odst. 1 zákona o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení. Peněžní prostředky získané výkonem takové majetkové trestní sankce zašle soud na zvláštní účet Ministerstva spravedlnosti zřízený podle uvedeného zákona a následně informuje Ministerstvo spravedlnosti o bližší specifikovaných skutečnostech z průběhu vykonávacího řízení. V odstavci 2 se navrhuje zpřesnit dosavadní formulaci tak, aby bylo zřejmé, že uvedenou informační povinnost má předseda senátu (samosoudce) jen v případě, že peněžitý trest nebo peněžitá opatření jsou majetkovou trestní sankcí podle § 2 odst. 1 zákona. K věcným změnám nedochází.

K bodům 2 a 3 [§ 4 odst. 2 písm. c) a d)]

Vzhledem k tomu, že pro odbor odškodňování Ministerstva spravedlnosti je potřebná informace, zda již z uloženého peněžitého trestu nebo peněžitého opatření byly jeho výkonem získány všechny peněžní prostředky, u kterých to přichází v úvahu, nebo zda výkon ještě nebyl ukončen (např. odsouzený pachatel platí trest ve splátkách), upravuje § 4 odst. 2 zákona o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení okruh relevantních skutečností, ohledně nichž se předsedovi senátu (samosoudci) stanoví informační povinnost vůči odboru odškodňování Ministerstva spravedlnosti.

Návrh změn této informační povinnosti reflektuje změny, které jsou navrženy v zároveň předkládané novele trestního zákoníku (zrušení přeměn peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest domácího vězení nebo v trest obecně prospěšných prací, zrušení institutu náhradního trestu odnětí svobody a jeho nahrazení přeměnou peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody).

K části šesté – účinnost

Účinnost návrhu zákona se navrhuje stanovit tak, aby byla zajištěna alespoň minimální potřebná legisvakační doba.

V Praze dne 1. dubna 2019

Předseda vlády:
Ing. Andrej Babiš v.r.

Ministr spravedlnosti:
JUDr. Jan Kněžínek, Ph.D., v.r.